

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas

Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001

„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

GEOGRAFIJOS BENDROSIOS PROGRAMOS PROJEKTAS

Bendrosios programos projekto rengėjai: Lina Barauskienė, dr. Arūnas Bukantis, Šarūnas Gerulaitis, dr. Zigmas Kairaitis, Angelė Pakamorienė, dr. Laima Railienė, Asta Rutkienė, Rytas Šalna, Loreta Latvienė.

Turinys

1. Dalyko paskirtis	2
2. Tikslas ir uždaviniai	2
2.1. Ugdymo tikslas:	2
2.2. Pagrindinio ugdymo uždaviniai.	2
2.3. Vidurinio ugdymo uždaviniai.	2
3. Kompetencijų ugdymas dalyku.....	3
3.1. Pažinimo kompetencija	3
3.2. Pilietiškumo kompetencija	3
3.3. Komunikavimo kompetencija	3
3.4. Kūrybiškumo kompetencija	4
3.5. Kultūrinė kompetencija.....	4
3.6. Skaitmeninė kompetencija	4
3.7. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija.....	5
4. Pasiekimų sritys	5
4.1. Pasiekimo sritys pagrindiniame ugdyme:	5
4.2. Pasiekimo sritys viduriniame ugdyme:	6
5. Pasiekimų raida	7
6. Mokymo(si) turinys.....	11
6.1. Mokymo(si) turinys. 6 klasė	11
6.2. Mokymo(si) turinys. 7 klasė	13
6.3. Mokymo(si) turinys. 8 klasė	15
6.4. Mokymo(si) turinys. 9 klasė	16
6.5. Mokymo(si) turinys. 10 klasė	17
6.6. Praktikos ir tiriamieji darbai.....	18
6.7. Mokymo(si) turinys. 11-12 klasė	19
7. Pasiekimų vertinimas	23
8. Pasiekimų lygių požymiai	26
8.1. Pasiekimų lygių požymiai 6 klasė.....	26
8.2. Pasiekimų lygių požymiai 7-8 klasės.....	29
8.3. Pasiekimų lygių požymiai 9-10 klasės.....	32
8.4. Pasiekimų lygių požymiai 11-12 klasės	35

1. Dalyko paskirtis

1.1. Geografijos pagrindinio ugdymo mokykloje paskirtis – suteikti mokiniams pasaulio geografinio pažinimo pagrindus, grįstus pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumu bei savitarpio priklausomybe, civilizacijų ir kultūrų erdvinėmis sąsajomis, jų raidos ir išlikimo sąlygomis.

1.2. Geografija ugdo mokinių nuostatas nukreiptas į žmonių tarpusavio solidarumą ir atjautą, pasaulio kultūrų dialogą ir tarptautinį bendradarbiavimą bei visų rasių, tautų, religinių bendruomenių tarpusavio supratimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietos bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Padeda ugdyti mokinių nusiteikimą ir gebėjimą kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame, profesiniame ir visuomeniniame gyvenime.

1.3. Viduriniame ugdyme geografija – dalykas grįstas tiksliais, gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų jungtimi, kuris, pasitelkęs kiekybinius ir kokybinius metodus, nagrinėja gamtos ir visuomenės erdvinės struktūras bei siejančius žmonių ryšius su pasauliu, vieta ir aplinka ir, greta kitų mokomųjų dalykų, ugdo asmens tapatybės ir savivertės jausmą, pilietinę poziciją, kūrybinio ir kritinio mastymo įgūdžius.

1.4. Geografijos vidurinio ugdymo bendroji programa skirta pedagogams, kurie jau moko arba rengiasi mokyti geografijos 11–12 klasėse (III–IV gimnazinėse klasėse), mokymo priemonių rengėjams, aukštųjų mokyklų geografijos dėstytojams.

2. Tikslas ir uždaviniai

2.1. Ugdymo tikslas:

2.1.1. Pagrindiniame ugdyme: Ugdyti mokinių geografinį pasaulėvaizdį ir pasaulėžiūrą, grįstą gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų žiniomis, jų sąryšingumu bei šiuolaikinėmis tyrimų technologijomis ir jų rezultatais, kaip sąlyga susikurti vientisą pasaulio sampratą ir vaizdinį, formuoti darnaus vystymosi ir pagarbos skirtingoms kultūroms nuostatas, kompetentingai ir atsakingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

2.1.2. Viduriniame ugdyme: ugdyti nuolat kintančio pasaulio sampratą, gilinti orientavimosi geografinėje erdvėje, gamtinių ir visuomeninių procesų, jų tarpusavio sąveikos ir tvarumo bei žmogaus kultūrinės ir bendruomeninės aplinkos analizės, tyrimo ir interpretavimo gebėjimus.

2.2. Pagrindinio ugdymo uždaviniai. Siekdami geografijos ugdymo tikslo mokiniai:

- augina savyje prigimtinių smalsumą, vaizduotę ir norą pažinti pasaulį;
- orientuojasi gamtinėje ir visuomeninėje aplinkoje, naudoja kartografijos kūrinius ir geografines informacines sistemas (GIS), kaip patikimus informacinius šaltinius;
- domisi ir gilina erdvinį supratimą apie savo gyvenamą vietą, Lietuvą, Europą ir pasaulį nuo lokalaus iki globalaus lygmens;
- renka ir analizuoja įvairiuose informaciniuose šaltiniuose pateiktą geografinę informaciją, ją kritiškai vertina ir įvairiais būdais pateikia;
- vartotoja geografijos sąvokas ir vietovardžius, taiko įgytas geografijos žinias ir gebėjimus;
- laikosi kasdieniame gyvenime darnaus vystymosi principų, prisiima asmeninę atsakomybę;
- parodo pagarbą pasaulio kultūroms ir žmonių gyvensenai;
- naudoja įvairius kūrybos būdus ir priemones geografiniams tyrimams bei pateikia duomenimis grįstas išvadas;
- pasirengia būti atsakingais ir aktyviais piliečiais, galinčiais prisidėti prie ekologiškai ir ekonomiškai darnaus, socialiai teisingo pasaulio kūrimo.

2.3. Vidurinio ugdymo uždaviniai. Siekdami geografijos ugdymo tikslo mokiniai:

- analizuoja ir vertina gamtos dėsningumus bei reiškinius, nurodo jų pasiskirstymą bei įtaką geografinės erdvės formavimuisi;
- analizuoja ir kritiškai vertina Lietuvos, Europos ir pasaulio socialinio, kultūrinio, ekonominio ir politinio gyvenimo įvykius bei pokyčius;

- įvardina lokalinių, regioninių ir globalinių problemų atsiradimo priežastis, raidą bei siūlo tinkamus sprendimo būdus, motyvuotai reikia savo nuomonę aiškinant jas;
- lygina pasaulio valstybes ir regionus gamtiniu, visuomeniniu ir geopolitiniu aspektu;
- diskutuoja geografinėmis temomis, teisingai vartoja geografijos sąvokas;
- taiko praktinio ir kūrybinio darbo gebėjimus bei formuoja geografinių objektų vaizdinius;
- grindžia savo veiklą įvairiose gyvenimo srityse darnaus vystymosi principais, humanizmo ir demokratijos vertybėmis, savitarpio supratimu;
 - domisi moderniosiomis technologijomis, Lietuvos ir Europos Sąjungos prioritetinėmis mokslo kryptimis, susipažįsta su profesijomis, kurioms reikia geografijos žinių ir gebėjimų;
 - pasirengti studijoms aukštojoje mokykloje ir mokymuisi visą gyvenimą.

3. Kompetencijų ugdymas dalyku

3.1. Pažinimo kompetencija

Siekama, kad mokiniai įgytų geografijos žinias ir supratimą atskleidžiant pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumą, erdvines struktūras ir mąstymą, gamtos ir visuomenės savitarpio priklausomybę, jų raidos bei išlikimo klausimus. Kryptingai ugdomas gilus supratimas apie supantį pasaulį remiantis jau turima patirtimi, skatinami ją tyrinėti, ugdomi kritinio mąstymo bei problemų sprendimo gebėjimai. Gilus mokymasis pasiekiamas, kai mokiniams sudaromos galimybės ne tik gerai suprasti geografijos turinyje apibrėžtas dalykines (faktines), tarpdalykines, procedūrinės ir epistemines žinias, bet ir mokoma jas taikyti naujose ar sudėtingesnėse situacijose. Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami tinkamai vartoti geografijos sąvokas ir vietovardžius, taikyti įgytas geografijos žinias ir gebėjimus. Problemų sprendimas ir refleksija – aprašomi mokinių gebėjimai analizuoti ir kritiškai vertinti skirtinguose informacijos šaltiniuose (diagramos, kreivės, schemas, statistiniai duomenys) rastą informaciją apie įvairius gamtos ir visuomenės įvykius, reiškinius ir procesus, pasirinkti tinkamas strategijas, generuoti ir vertinti reikšmingas kūrybines idėjas, kurti produktus, reflektuoti savo mokymąsi ir padarytą pažangą.

3.2. Pilietiškumo kompetencija

Ugdant asmens vertybines nuostatas skatinamas solidarumas, rezultatyvus kultūrų dialogas ir tarptautinis bendradarbiavimas, kuris padeda plėtoti įvairių tautų, religinių bendruomenių tarpusavio supratimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietos bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Puoselėjamas mokinių nusiteikimas ir gebėjimas kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime, todėl sudaromos sąlygos mokiniams aktyviai veikti, ugdytis gebėjimus analizuoti socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, konstruktyviai spręsti problemas, konfliktus. Mokiniai skatinami: svarstyti tapatybės klausimus, pavyzdžius, aktyvaus piliečio vaidmens bendruomenėje ir mokinio savijautos mokykloje; aptarti vaiko, prigimtines žmogaus teises, modeliuoti įvairius jų gynimo atvejus, nagrinėti poelgius konstitucinių ir įstatyminių teisių ir pareigų požiūriu; svarstyti demokratinius problemų sprendimo būdus (dialogas, diskusija, derybos, debatai). Vertina problemas, kylančias dėl socialinės visuomenės nelygybės, klimato kaitos. Inicijuoja ir / ar dalyvauja socialinėse, ekologinės aplinkos stiprinimo iniciatyvose. Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami dalyvauti pilietinės visuomenės gyvenime, tausoti gamtinę aplinką ir savo veiklą grįsti darnaus vystymosi principais. Argumentuotai paaiškina, kodėl svarbus toks pilietinis veikimas. Save suvokia kaip demokratinės visuomenės kūrimo subjektą.

3.3. Komunikavimo kompetencija

Geografinis komunikavimas – aprašomi mokinių gebėjimai pasirinkti, suprasti, kurti ir perduoti informaciją naudojant geografijos sąvokas, terminus, simbolius, tinkamai juos vartoti ir komunikuoti geografijos klausimais. Mokiniai mokomi skaityti, kurti ir perduoti įvairaus pobūdžio geografinę informaciją, ją suprasti ir pateikti įvairiomis formomis atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją, etiškai naudojantis verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis bei technologijomis. Mokiniai mokomi per įvairias geografijos veiklas ir užduotis tiksliai ieškoti ir rasti reikiamą informaciją; analizuoti įvairius

šaltinius (spausdintus, vaizdo, garso, elektroninius); naudoti virtualiomis mokymosi aplinkomis, grafinėmis programomis; kritiškai vertinti turimą informaciją; atsirinkti tiek informacijos, kiek jos reikia. Mokiniai kuria bei tikslingai naudoja komunikavimo kanalus ir priemones. Tikslingai taiko komunikavimo strategijas ir kuria komunikavimo aplinką. Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą, remiasi įvairiais šaltiniais. Komunikavimas reiškiasi nuolat, todėl geografijos pamokose skatinama atrasti ir pažinti save ir pasaulį, bendrauti būnant su kitais, išreikšti save ir kuriant, suvokiant žmogaus ir gamtos kurinius, perimant bendrąsias žmogiškas vertybes ir pačiam jas kurti. Labai svarbu ugdyti tinkamą geografijos sąvokų ir vietovardžių vartojimą.

3.4. Kūrybiškumo kompetencija

Kryptingai siūlomomis įvairiomis geografinėmis veiklomis padedama mokiniui suvokti kūrybinės veiklos proceso etapus ir drauge sudarant galimybes pasireikšti jo spontaniškumui, iniciatyvumui, atvirumui idėjoms, skleisti kūrybinei laisvei, individualumui ir savarankiškumu, taip ugdomi kūrybinio mąstymo komponentai (divergentinis mąstymas). Identifikuoja kūrybines problemas skirtinguose socialiniuose, kultūriniuose ir kituose kontekstuose. Tam tiktų geografijos tyrimo, geografinio samprotavimo, gilesniam mąstymui būdingos veiklos, kai tenka mąstyti ilgesnį laiką, įvertinti daugiau aplinkybių ir sąlygų, generuoti ir apmąstyti daugiau idėjų, ieškoti originalių sprendimų (pvz., esė, koliažas, sceninė vaidyba). Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda kritiškai vertinti kompleksines problemas. Renka ir kritiškai analizuoja kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus (pvz., patikimumo, autentiškumo, pagrįstumo, tinkamumo, šališkumo). Kūrybinė patirtis įgyjama praktinėje ir pažintinėje veikloje, todėl siekiama, kad mokiniai atkakliai ir susitelkę įgyvendintų savo sumanymus, nebijo klysti ir pradėti iš naujo, nebijo rizikuoti ir būtų atviri dalintis žinioms, naujoms idėjoms ir iššūkiams. Nuolat argumentuojantys ir reflektuojantys savo idėjas, sukurtus sprendimus. Kelia kūrybos prasmės bei asmeninio vertingumo ir galimo vertingumo aplinkiniams klausimus. Etiškai veikia kurdamas vienas ar kartu su kitais.

3.5. Kultūrinė kompetencija

Ugdomas požiūris į geografiją, kaip į reikšmingą gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšį ir sąveiką artimoje ir globalioje aplinkoje. Mokiniai mokomi apibūdinti skirtingų kultūrų ir subkultūrų sąsajas ir skirtumus, orientuotis kultūrinėje erdvėje, supažindinami su svarbiausiais kultūros paveldo ir etninės kultūros objektais, kultūros reiškiniiais, kultūros kūrėjais, kultūriniais skirtumais ir panašumais, mokosi suprasti šiuolaikinės kultūros raidos tendencijas, savo tautos, šalies, Europos ir pasaulio kultūros prasmę, vertę ir tarpusavio ryšius. Požiūris į geografiją, kaip kultūros dalį, ugdomas mokiniams susipažįstant su ryškių istorinių asmenybių indėliu į geografijos mokslo vystymąsi, ugdamas estetinį skonį, kritiškai vertinant stereotipus. Siekiama, kad mokiniai suprastų kūrybinių industrijų svarbą ekonomikai, gebėtų pagarbiai ir tolerantiškai bendrauti su kitų kultūrų atstovais ir spręstų tarpkultūrinio bendravimo problemas. Pagrindžia, argumentuoja ir kritiškai vertina įvairių kultūrinių reiškinių, subkultūrų poveikį šalies, Europos ir pasaulio kultūros raidai. Priima įvairialypės kultūrinės bendruomenės iššūkius, pagrindžia kultūrinio tarpininkavimo vaidmenį, moka gyventi ir kurti kartu su kitų kultūrų atstovais.

3.6. Skaitmeninė kompetencija

Siekiama, kad mokiniai įgytų gebėjimą pažinti ir įvaldyti skaitmenines technologijas, kritiškai ir atsakingai naudotųsi jomis mokantis, dirbant ir dalyvaujant visuomenės gyvenime. Mokiniai mokomi sumaniai naudoti skaitmeninėmis priemonėmis siekiant veiksmingo ir konstruktyvaus mokymosi, spręsti problemas, dalyvauti bendruomenių veiklose. Ugdomas informacijos apdorojimo procesų suvokimas, jų svarba, esminis skaitmeninių paslaugų, taikymo, plėtros principų, intelektinės veiklos formalizavimo ir automatizavimo kryptis. Mokiniai puoselėja savo informacinę vertybių kultūrą, atranda savyje kūrybinių galių sumaniai valdyti skaitmenines technologijas (įskaitant ir GIS) ir sistemingai ugdytis, išitraukti į įvairias inžinerines veiklas. Mokiniai skatinami bendrauti ir bendradarbiauti ir moderniomis priemonėmis spręsti problemas. Ugdoma skaitmeninio turinio kūrimo (įskaitant intelektinės nuosavybės klausimus), saugumo (įskaitant skaitmeninę gerovę), kritinio mąstymo ir vertybinių nuostatų visuma.

3.7. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija

Taikydami geografijos mokymosi patirtį įvairiose veiklose, mokiniai ugdomi atkaklumą ir pasitikėjimą savo jėgomis jiems aktualiuose ir prasminguose kontekstuose. Mokiniai skatinami priimti atsakingus sprendimus ir įsitraukti į prasmingą veikimą įvairiame socialiniame ir kultūriniame kontekste. Siekiama, kad mokiniai pasitikėtų savimi, siektų tobulėti, gerbtų įvairias nuomones, sėkmingai bendrautų ir bendradarbiautų, taip pat skatinami dalyvauti kuriant bendruomenės, visuomenės gerovę.

4. Pasiekimų sritys

4.1. Pasiekimo sritys pagrindiniame ugdyme:

A. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje:

A1. Orientavimasis erdvėje – apima gebėjimą orientuotis geografinėje (gamtinėje ir antropogeninėje) erdvėje ir konkrečioje vietoje.

A2. Orientavimasis kartografiniuose kūriniuose – apima gebėjimą orientuotis vietovės planuose ir žemėlapiuose, įvardinant ar nusakant (apibūdinant) juose pavaizduotą gamtinių ir visuomeninių objektų, procesų ir reiškinių informaciją.

A3. Geografinės padėties nustatymas – apima gebėjimą tiksliai nustatyti vietos (objekto) geografines koordinatas žemėlapyje ir gaublyje, apibūdinti objekto ar teritorijos geografinę padėtį (gamtinę, ekonominę, geopolitinę).

B. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas:

B1. Gamtinių sistemų (sferų) nagrinėjimas – apima gebėjimą apibūdinti ir analizuoti mūsų planetos gamtinius reiškinius ir procesus, keičiančius Žemės gamtinę ir antropogeninę aplinką.

B2. Visuomeninių sistemų nagrinėjimas – apima gebėjimą apibūdinti ir analizuoti gyventojus, jų sudėtį, kaitą, pasiskirstymą, urbanizacijos procesus; tautų ir kultūrų įvairovę; ekonominės veiklos sritis; globalizacijos procesus.

B3. Gamtinių ir visuomeninių sistemų sąryšingumo nagrinėjimas – apima gebėjimą atskleisti gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšius ir sąveiką artimoje ir globalioje aplinkoje.

C. Pasaulio geografinis pažinimas:

C1. Pasaulio šalių, regionų, vietovių gamtinių ir visuomeninių bruožų nagrinėjimas – apima gebėjimą nusakyti Lietuvos, Europos ir Pasaulio šalių, regionų, ypatingų vietovių esminius ypatumus ir jų pasireiškimą įvairaus masto geografinėse erdvėse.

C2. Pasaulio šalių, regionų, vietovių kaitos laike ir erdvėje nagrinėjimas – apima gebėjimą analizuoti, lyginti, paaiškinti kaip technologijos ir globalizacija lemia būdus ir priemones, kuriomis žmonės keičia pasaulį, savo artimiausią aplinką ir gyvenimo būdą.

C3. Pasaulio šalių, regionų, vietovių bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas (interpretavimas) – apima gebėjimą skirti, lyginti, pavaizduoti, modeliuoti įvairių tipų ir paskirties regionus nuo lokalaus iki globalaus lygmens.

D. Geografinių tyrimų gebėjimai:

D1. Geografinių klausimų kėlimas – apima gebėjimą skirti geografinius nuo negeografinių klausimų; kelti naujus klausimus, nukreiptus atlikti geografinius stebėjimus ir tyrimus; hipotezių / spėjimų būdu numatyti galimus tyrimų rezultatus ir jų gavimo metodus bei priemones.

D2. Geografinės informacijos paieška ir atranka – apima gebėjimą rasti, surinkti atrinkti, gauti tikslinti ir vertinti reikiamą geografinę informaciją iš pirminių, antrinių bei tretinių šaltinių pagal išsikeltus tyrimo klausimus ir tikslus; naudoti įvairius informacijos paieškos ir gavimo būdus.

D3. Geografinės informacijos tvarkymas ir pateikimas – apima gebėjimą surinktą geografinę informaciją tinkamai sutvarkyti ir paruošti jos analizavimui, naudojant įvairias tekstines, vaizdines, garsines, performatyvias jos pateikimo formas.

D4. Geografinės informacijos analizavimas ir interpretavimas – apima gebėjimą analizuoti, aiškinti, komentuoti tirtus geografinius objektus, procesus, reiškinius, įvykius; lyginti ir ieškoti jų tarpusavio reikšmingų ryšių, sąsajų naudojant kiekybinius ir kokybinius metodus; kurti modelius, scenarijus pagal informacijos analizės metu išryškėjusias tendencijas ir struktūras.

D5. Atsakymas į geografinius klausimus ir išvadų formulavimas – apimą gebėjimą daryti išvadas ir atsakyti į tyrimo klausimą(us); naudoti įvairius išvadų ir apibendrinimo gavimo būdus (indukcinį, dedukcinį kelią); tinkamai pasirinkti įvairias išvadų pateikimo formas (įskaitant ir menines – esė, koliažus, sceninę vaidybą); pademonstruoti bendravimo, pilietiškumo ir asmeninės atsakomybės už gautus rezultatus įgūdžius; numatyti alternatyvius būdus išvadoms gauti bei, remiantis tyrimo rezultatais, kelti naujus klausimus, hipotezes kitiems tyrimams.

4.2. Pasiiekimo sritys viduriniame ugdyme:

A. Geografinis pažinimas ir orientavimasis:

A1. Metodologinių geografijos klausimų analizavimas – apimą gebėjimą paaiškinti, taikyti ir kritiškai vertinti geografijos mokslo koncepcijas ir sąvokas; aptarti Lietuvos mokslininkų indėlį į geografijos mokslą ir vaidmenį visuomenėje.

A2. Orientavimasis geografinėje erdvėje, vietovėje ir žemėlapyje – apimą gebėjimą orientuotis įvairiose geografinės erdvės perspektyvose (lokalinėje, regioninėje ir globalinėje) ir kartografiniuose kūriniuose, suvokti ir interpretuoti juose esančius bei pavaizduotus objektus.

B. Geografinių procesų ir reiškinių analizė:

B1. Gamtos procesų ir reiškinių analizė – apimą gebėjimą analizuoti gamtos specifinius erdvinės struktūros bruožus, gamtoje vykstančius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes (dėsningumas).

B2. Visuomenės procesų ir reiškinių analizė – apimą gebėjimą analizuoti visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes (dėsningumas).

C. Globalių iššūkių žmonijai analizė:

C1. Globalių, regioninių ir lokalių darnaus vystymosi kontekstų analizė – apimą gebėjimą analizuoti, paaiškinti, geografiškai interpretuoti Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslus ir jų prioritetus Lietuvoje.

C2. Pasaulio, Europos ir Lietuvos globalizacijos procesų analizė – apimą gebėjimą identifikuoti, analizuoti, vertinti gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos / glokalizacijos procesų padarinius ir poveikį valstybėms, regionams, tautoms, bendruomenėms ir asmenims; paaiškinti švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas.

D. Geografiniai tyrimai:

D1. Tyrimo planavimas, organizavimas, atlikimas – apimą gebėjimą atlikti geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus ir tyrimus, formuluoti hipotezes, rinkti duomenis, taikyti geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu ir stebėjimas) bei teoriškai ar praktiškai modeliuoti situacijas.

D2. Tyrimo apibendrinimas ir pateikimas – apimą gebėjimą analizuoti, interpretuoti, atliktus tyrimus, rengti / rašyti tyrimo ataskaitą / esė.

5. Pasiekimų raida

Šiame skyrelyje aprašyta, kaip auga esminiai mokinių gebėjimai geografijos pasiekimų srityse kas dvejus metus apimant visą pakopą. Tai gali padėti mokytojui numatyti mokinių gebėjimų raidos nuoseklumą, tęstinumą ir planuoti mokymosi pažangą (žr., 1 ir 2 lentelė).

1 lentelė

Pasiiekimas	Pasiiekimų raida		
	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
A Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje			
A1. Orientavimasis erdvėje	A1.1. Parenka ir derina įvairias priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinės erdvės.	A1.2. Pasirinka, derina ir taiko kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Nustatyto laiko juostų / zonų santykį su pasauliniu koordinuotuoju laiku.	A1.3. Tikslingai naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Geba įtraukti geografinius faktus ir objektus į erdvines sistemas ir nustatyto tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius.
A2. Orientavimasis kartografiniuose kūriniuose	A2.1. Orientuojasi įvairaus mastelio bei tematikos žemėlapiuose ir gaublyje, naudoja kartografinį žodyną, nusako kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.	A2.2. Analizuoja ir lygina įprastuose kartografiniuose šaltiniuose simboliais išreikštą gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją.	A2.3. Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina kartografinių kūrinių informacijos patikimumą, tikslingai ir kūrybiškai naudoja GIS technologijas, kartografinius simbolius kurdami topografinius eskizus ir paprastus žemėlapius.
A3. Geografinės padėties nustatymas	A3.1. Įvairaus mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustato geografines koordinates.	A3.2. Įvairaus mastelio žemėlapiuose, remiantis geografinio tinklo elementais bei skaitmenine kartografinė informacija nustato geografinių objektų padėtį, palygina įvairių objektų padėties ypatumus, nurodo elementarius kelis jų skirtumus.	A3.3. Geografinės padėties nustatymui kūrybiškai pasirenka įvairius geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoja GIS technologijas bei nustato objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina jos ypatumus.
B Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas			
B1. Gamtinių sistemų (sferų) nagrinėjimas	B1.1. Įvardija ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų priežastis ir padarinius.	B1.2. Įvardyti, apibūdinti ir paaiškinti Europoje ir pasaulyje vykstančius įvairius gamtinius reiškinius ir procesus, nustatyti jų pasireiškimo teritorijas, apibūdinti jų poveikį aplinkai.	B1.3. Analizuoja, lygina ir vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro

	Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai.		argumentuotas išvadas.
B2. Visuomeninių sistemų nagrinėjimas	B2.1. Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus.	B2.2. Įvardija, apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas.	B2.3. Analizuoja, lygina ir vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas.
B3. Gamtinių ir visuomeninių sistemų sąryšingumo nagrinėjimas	B3.1. Skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui, nurodo kelias gamtos apsaugos priemones.	B3.2. Įvardija, apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir paaiškina priežastis. Vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse.	B3.3. Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro argumentuotas išvadas.
C Pasaulio geografinis pažinimas			
C1. Pasaulio šalių, regionų, vietovių gamtinių ir visuomeninių bruožų nagrinėjimas	C1.1. Apibūdina gamtinius ir visuomeninius Lietuvos ir pasaulio ypatingų vietovių esminius bruožus.	C1.2. Išskiria ir apibūdina pasaulio geografinius regionus pagal nurodytus požymius. Analizuoja Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis.	C1.3. Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus, pateikia išvadas. Analizuoja Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą įvairaus masto erdvėse.
C2. Pasaulio šalių, regionų, vietovių kaitos laike ir erdvėje nagrinėjimas	C2.1. Sieja Lietuvos gamtinės ir visuomeninės aplinkos kaitą su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis.	C2.2. Analizuoja, lygina ir paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus.	C2.3. Identifikuoja ir vertinti priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu.
C3. Pasaulio šalių, regionų, vietovių bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas (interpretavimas)	C3.1. Skiria ir lyginti Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus gamtinius ir visuomeninius požymius, pagal tai nustatyti Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus.	C3.2. Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus, paaiškina priežastis. Modeliuoja vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius.	C3.3. Analizuoja, lygina ir vertina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, identifikuoti juose kylančias problemas ir teikia jų sprendimo būdus. Remiantis įvairia informacija, modeliuoja regionų kaitą ir reikšmingumą žmonėms.
D Geografinių tyrimų gebėjimai			
D1. Geografinių klausimų kėlimas	D1.1. Skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Kelia nesudėtingus geografinius klausimus (pvz., apie geografinės padėties reikšmę	D1.2. Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Planuoja būdus ir veiksmus, kaip atsakyti į	D1.3. Planuoja tyrimą, nukreiptą į konkrečios problemos, temos išsprendimą (nustato problemą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, numato informacijos šaltinius).

	žmonių gyvenimo būdui; gamtinių ir visuomeninių objektų išsidėstymo vietas).	geografinius klausimus.	
D2. Geografinės informacijos paieška ir atranka	D2.1. Skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka ir naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus naudojantis pirminiais ir antriniais šaltiniais.	D2.2. Paiškina pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas, pateikia jų pavyzdžių. Aprašo vieną / du pasirinktus informacijos šaltinius, nurodant jų paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti.	D2.3. Įvertina pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių vaidmenį bei reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusako gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime.
D3. Geografinės informacijos tvarkymas ir pateikimas	D3.1. Sudaro / grafikus, lenteles ir diagramas geografinei informacijai pavaizduoti. Pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje.	D3.3. Pagal surinktą geografinę informaciją, sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Vertina jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus bei formas geografinei informacijai pavaizduoti.	D3.4. Palygina ir vertina skirtingų informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Naudoja GIS ir kitas vaizdines technologijas sutvarkyti ir paruošti / parengiant / susisteminti geografinę informaciją analizavimui.
D4. Geografinės informacijos analizavimas ir interpretavimas	D4.1. Elementariai analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekia nustatyti aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinei informacijai analizuoti.	D4.2. Analizuoja ir lyginti geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Ieškodamas atsakymų į geografinius klausimus analizuoja informaciją pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinei informacijai analizuoti ir juos pakomentuoti.	D4.3. Naudoja kiekybinius ir kokybinius metodus geografinei informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą, vertinimą, apibendrinant geografinę informaciją iš įvairių informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, teorijas geografinei informacijai analizuoti, ir interpretuoti
D5. Atsakymas į geografinius klausimus ir išvadų formulavimas	D5.1. Pristatyto geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkiant žemėlapius ir kitą grafinę medžiagą. Remiantis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas	D5.2. Parengia ir įvairiais būdais pristato geografinę informaciją, atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus geografinėms problemoms spręsti. Daro išvadas, remiantis žemėlapiiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais.	D5.3. Įvertina ir pakomentuoja, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, vertina jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įvairius išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Pademonstruoja kūrybiškumą ir asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, numato naujus tyrimo klausimus, hipotezes.

2 lentelė

Pasiekimas	Pasiekimo raida
	11–12 klasės
A Geografinis pažinimas ir orientavimasis	
A1. Metodologinių geografijos klausimų analizavimas	A1. Paaiškina, taiko ir kritiškai vertina geografijos mokslo koncepcijas ir sąvokas; vertina mokslininkų indėlį geografijos mokslui ir naudą visuomenei, naudojantis geografinės informacijos sistemos (GIS) interaktyviaisiais žemėlapiais. Moka susirasti reikiamą geografinę informaciją, ją vertinti ir sisteminti.
A2. Orientavimasis geografinėje erdvėje, aplinkoje, vietovėje ir žemėlapyje	A2. Orientuojasi įvairiose geografinės erdvės perspektyvose (lokalinėje, regioninėje ir globalinėje) ir kartografiniuose kūriniuose, suvokia ir interpretuoja juose esančius bei pavaizduotus objektus.
B Geografinių reiškinių ir procesų analizė	
B1. Gamtos reiškinių ir procesų analizė	B1. Analizuoja gamtos erdvinės struktūros bruožus, gamtoje vykstančius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes.
B2. Visuomenės procesų ir reiškinių analizė	B2. Analizuoja visuomenės erdvinės struktūros bruožus, visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų priežastis ir pasekmes
C Globalių iššūkių žmonijai analizė	
C1. Globalių, regioninių ir lokalių darnaus vystymosi kontekstų analizė	C1. Analizuoja, paaiškina, geografiškai interpretuoja Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslus ir jų prioritetus Lietuvoje.
C2. Pasaulio, Europos ir Lietuvos globalizacijos procesų analizė	C2. Identifikuoja, analizuoja, vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos procesų padarinius ir poveikį valstybėms, regionams, tautoms, bendruomenėms ir asmenims; paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas.
D Geografinių tyrimų gebėjimai	
D1. Tyrimo planavimas, organizavimas, atlikimas	D1. Atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus ir tyrimus, formuluoja hipotezes, renka duomenis, taiko geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu ir stebėjimas) bei teoriškai ar praktiškai modeliuoja situacijas.
D2. Tyrimo apibendrinimas ir pateikimas	D2. Analizuoja ir interpretuoja įvairius duomenis, atlieka tyrimą, pateikia duomenimis grįstas išvadas bei rengia / rašo tyrimo ataskaitą / esė.

6. Mokymo(si) turinys

Atsižvelgiant į mokinio patirtį, žinias ir gebėjimus, geografijos supratimo augimą, kiekvieno koncentro turinys nagrinėjamas lokaliaje, regiono ir globalioje geografinėje erdvėje.

1–4 klasėje geografija integruota į socialinio ir gamtamokslinio ugdymo sritis.

5 klasėje geografija yra integruota į istorijos ir gamtos mokslų dalykų turinį.

6 klasėje siekiama mokinius supažindinti su bendriausiais geografinio pažinimo bruožais, geografinė erdve, ją sudarančiomis sudedamosiomis dalimis, bendriausiomis geografijos sąvokomis ir terminais. Plėtojant numatytas ugdomosios veiklos sritis, daugiausia dėmesio skiriama artimai aplinkai (kaimo, miesto, apskrities, etninės srities, Lietuvos) nagrinėti, kartu parodomas globalus pasaulio vaizdas. Geografinis ugdymas organizuojamas ne tik aiškinant ir nagrinėjant įvairią vaizdinę ir informacinę medžiagą klasėje, bet ir stebint bei tyrinėjant savo aplinką.

7–8 klasėse toliau plėtojamos ugdomosios veiklos sritys. Tematika nagrinėjama lokaliu ir globaliu geografinės erdvės lygiu. Mokiniai supažindinami su pagrindiniais Žemės geografijos pažinimo etapais, bendriausiais mūsų planetos gamtos reiškiniais ir dėsniniais, žemynų, regionų ir šalių gamtos įvairove, ten gyvenančių žmonių gyvenamosios ir ūkinės veiklos ypatumais. Tuo norima parodyti gyvenamosios ir tolimųjų kraštų istorinės, gamtinės, socialinės, kultūrinės, ekonominės aplinkos įvairovę.

9–10 klasių medžiagoje toliau plėtojamos ankstesniuose centruose nagrinėtos ugdomosios veiklos sritys. Tematika daugiausia siejama su regioniniu geografinės erdvės lygmeniu, kaip pavyzdį imant Lietuvos, Europos ir kitus pasaulio regionus. Geografinio pažinimo ir gamtinės geografijos srities turinį sudaro Lietuvos ir Europos temos, o visuomeninės geografijos – Lietuvos, Europos ir pasaulio temos. Geografijos mokymas(is) apima šiuolaikinio pasaulio procesus, gamtines, socialines, ekonomines, kultūrinės sąveikas ir savitarpio priešingumą ryšius.

2-5 lentelėje pateikiamas privalomas mokymosi turinys 6–10 klasėje (70 proc.). Šalia temų nurodomi konkretūs jų nagrinėjimo aspektai, apibrėžiantys šios klasės turinio apimtį. Mokytojas atsižvelgdamas į mokinių mokymosi pažangą, esamus mokinių pasiekimus, mokymosi galimybes ir poreikius numato, kad ugdymo procesas turi būti planuojamas lanksčiai, siūlomą tematiką gali išdėstyti kita tvarka.

Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių galimybes ir derindamas su kitais mokytojais, gali savo nuožiūra papildyti mokymosi turinį savu, skirti jį medžiagos įtvirtinimui, kartojimui, gilesniam gebėjimų ugdymui, geografiniams tyrimams (apie 30 procentų, 6 lentelė).

6.1. Mokymo(si) turinys. 6 klasė

3 lentelė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos
<p>6.1.1. Įvadas į geografiją</p> <p>6.1.1.1. Susipažįsta su nauju mokomuoju dalyku, jo tyrimo sritimis, geografinės informacijos šaltinių įvairove. Aiškina, kuo skiriasi gamtinė ir visuomeninė geografija, kuo geografijoje svarbi kartografija.</p> <p>6.1.1.2. Tyrinėja ir apibūdina artimiausios aplinkos gamtinius, socialinius, ekonominius ir kultūrinius objektus, aiškinasi jų sąryšingumą ir kaitą laike ir erdvėje.</p>	<p><i>Geografija, gamtinė geografija, visuomeninė geografija, kartografija</i></p>

<p>6.1.2. Orientavimasis vietovėje</p> <p>6.1.2.1. Susipažįsta su įvairiais orientavimosi būdais, orientuojasi pagal vietinius aplinkos ir dangaus požymius. Naudoja kompasą, visuotinę padėties nustatymo sistemą (GPS) ir nustato pasaulio kryptis (horizonto kryptis). Nagrinėja praeityje vykusią kelionių maršrutus, pasitelkia kitus įrodymus ir aiškina, kaip buvo įrodytas Žemės rutuliškumas, kaip keliautojai ir jų ekspedicijos, taip pat senovės bei šių dienų mokslininkai ir tyrėjai prisidėjo prie pasaulio pažinimo raidos. Naudojasi tikroju Žemės modeliu gaubliu.</p> <p>6.1.2.2. Susipažįsta su geografinio tinklo dalimis ir jų svarba bei paskirtimi, mokosi žemėlapyje ir gaublyje nustatyti geografines koordinates, rasti žymiausias mūsų planetos geografinius rekordus. Skiria vietovės planą nuo žemėlapio, žino pagrindinius žemėlapio elementus. Mokosi sudaryti artimiausios aplinkos kartoschemą.</p> <p>6.1.2.3. Orientuojasi konkrečios vietovės, miesto plane arba žemėlapyje, sudaro ir naudoja žemėlapių legendą. Mokosi įvairiais būdais išmatuoti atstumus žemėlapiuose ir gaublyje.</p> <p>6.1.2.4. Naudoja mokyklinį atlasą, taiko atlaso turinio ir dalykinę rodyklę reikalingos informacijos paieškai. Nagrinėja ir naudoja gamtinį (fizinį) ir politinį žemėlapi, aiškinasi, kas yra teminis žemėlapis ir jį nagrinėja. Aiškinasi, kaip žemėlapiuose vaizduojamas reljefas, naudoja horizontalių raštą, juostinį spalvinimą ir pagal tai mokosi apibūdinti reljefą. Nusako, apskaičiuoja santykinį ir absoliutinį vietovės aukštį. Susipažįsta su lengvai prieinamais skaitmeniniais žemėlapiais.</p>	<p><i>Gaublys, geografinis tinklas, pusiaujaus, ašigalis, orientavimasis, horizontas, kompasas, geografinės vietos nustatymo sistema GPS, planas, žemėlapis, mastelis, atlasas, santykinis aukštis, absoliutusias aukštis, geografinė platuma, geografinė ilguma, topografinis žemėlapis, horizontalė</i></p>
<p>6.1.3. Planeta Žemė</p> <p>6.1.3.1. Nagrinėja Žemės judėjimą aplink savo ašį ir aplink Saulę, aiškinasi dienos ir nakties, metų laikų kaitą.</p> <p>6.1.3.2. Susipažįsta su Žemės kilmės teorija, Žemės sandaros dalimis, aiškinasi, kad Žemės pluta suskilusi į atskiras, lėtai judančias dalis. Nagrinėja sausumos ir vandens santykį Žemės paviršiuje, lygina sausumos dalių (žemynų) ir vandenynų plotą, parodo juos gamtiniame (fiziniame) pasaulio žemėlapyje. Susipažįsta su didžiausiomis pasaulio salomis ir pusiasaliais.</p> <p>6.1.3.3. Aiškinasi vandens svarbą mūsų planetai ir žmonėms, vertina žmonių veiklos neigiamą poveikį vandenims.</p> <p>6.1.3.4. Skiria pagrindines Žemės paviršiaus formas. Pasaulio gamtiniame (fiziniame) žemėlapyje randa ir parodo kalnų ir lygumų pavyzdžių. Susipažįsta su pasaulinio vandenyno dugno reljefu.</p>	<p><i>Žemės sandara (branduolys, mantija, žemės pluta), pasaulio vandenynas, reljefas ir jo formos (kalnas, lyguma, žemuma)</i></p>
<p>6.1.4. Atmosfera ir orai</p> <p>6.1.4.1. Susipažįsta su atmosferos sandara ir jos reikšme mūsų planetai. Vertina orų įtaką kasdieniam žmonių gyvenimui ir ūkininkavimui. Nagrinėja pagrindinius meteorologinius elementus, naudoja orų stebėjimo prietaisus. Remiasi temperatūros ir kritulių rodikliais, apskaičiuoja vidutinę oro temperatūrą ir kritulių kiekį. Paaiškina vėjo susidarymo priežastis, dienos ir nakties brizo pasireiškimą. Skiria kritulių rūšis, apibūdina jų savybes. Susipažįsta su pavojingais orų reiškiniais, nurodo ir vertina jų keliamas problemas. Paaiškina, kaip susidaro debesys, atpažįsta pagrindinius debesų tipus. Susipažįsta su klimato sąvoka. Pagal oro temperatūros ir kritulių kiekio rodiklius sudaro mėnesio, metų oro temperatūros grafiką, kritulių diagramas, klimatogramą. Nagrinėja elementarų orų žemėlapi, apibūdina orus konkrečiose vietovėse. Aiškinasi, kaip klimatas lemia žmonių gyvenimą skirtingose Žemės vietose.</p>	<p><i>Atmosfera, atmosferos slėgis, barometras, brizas, orai, klimatas, meteorologiniai elementai</i></p>
<p>6.1.4. Valstybės ir gyventojai, Lietuva Europoje</p> <p>6.1.4.1. Susipažįsta su pasaulio politiniu žemėlapiu ir jo elementais. Pasaulio politiniame žemėlapyje atpažįsta ir parodo jūrines, žemynines, salų valstybes. Mokosi apibūdinti objektų geografinę padėtį. Susipažįsta su didžiausiomis pagal plotą ir gyventojų skaičių valstybėmis.</p> <p>6.1.4.2. Apibūdina Lietuvos geografinę padėtį, kaimyninių šalių išsidėstymą. Susipažįsta su Lietuvos administraciniu suskirstymu, priskiria savo gyvenamąją vietą atitinkamai miesto ar rajono savivaldybei, seniūnijai, mikrorajonui.</p>	<p><i>Geografinė padėtis, natūralus gyventojų prieaugis, administracinis suskirstymas</i></p>

<p>Susipažįsta su gyventojų skaičiaus kaitos tendencijomis pasaulyje ir Lietuvoje. Bendrais bruožais susipažįsta su Europos Sąjunga. Nagrinėja sostinės Vilniaus ir uostamiesčio Klaipėdos geografinę padėtį bei šių miestų reikšmę Lietuvai. Aiškinasi Lietuvos tautinę sudėtį.</p>	
<p>6.1.5. Lietuvos kraštovaizdžiai</p> <p>6.1.5.1. Susipažįsta su pagrindinėmis Lietuvos paviršiaus formomis ir jų išsidėstymu, sieja jų susidarymą su paskutiniojo apledėjimo veikla.</p> <p>6.1.5.2. Sudaro Lietuvos kontūro ir geografinių objektų kartoschemą, mokosi grafiškai pavaizduoti geografinį procesą. Aiškinasi, kokių gamtos turtų yra Lietuvos žemės gelmėse ir koks jų ūkinis panaudojimas.</p> <p>6.1.5.3. Susipažįsta su Lietuvos vidaus vandenimis. Nagrinėja upyno dalis ir aiškinasi, kaip tekančios upės formuoja kraštovaizdį. Nagrinėja Lietuvos pajūrio kraštovaizdį, aiškinasi, kaip kinta Baltijos jūros krantai.</p> <p>6.1.5.4. Aiškinasi, kaip miškingi kraštovaizdžiai išplitę Lietuvoje, kaip keičiasi gamtinis ir kultūrinis kraštovaizdis. Susipažįsta su Lietuvos saugomomis teritorijomis ir jų panaudojimu rekreacijai bei turizmui, aiškinasi, kaip žmonės keičia Lietuvos gamtą ir kodėl svarbu ją tausoti.</p>	<p><i>Kraštovaizdis, upė ir jos dalys (vaga, aukštupys, vidurupis, žemupys, ištaka, žiotys, intakas), upės baseinas, ežeras, pelkė, krantas, skardis, nerija, saugoma teritorija, ledynmetis, aukštuma, žemuma, vidaus vandenys, rekreacija, nacionalinis parkas</i></p>
<p>6.1.6. Kaimas ir miestas</p> <p>6.1.6.1. Nusako miesto ir kaimo skirtumus, lygina gyvenimo būdo mieste ir kaimiškoje aplinkoje ypatumus. Vertina kaimuose ir miestuose gyvenančių žmonių abipusę priklausomybę. Nagrinėja Lietuvoje vykstančią miestų plėtrą ir kaimiškų vietovių kaitą, įvardija miestų ir kaimiškų vietovių problemas, akcentuoja su transportu susijusius iššūkius ir galimus sprendimus. Susipažįsta su didelio miesto funkcinėmis dalimis ir jų ypatumais</p>	<p><i>Gyvenviečių tipai</i></p>
<p>6.1.7. Žmonių ūkinė veikla</p> <p>6.1.7.1. Aiškinasi, kokios ūkio šakos sudaro žmonių ūkinę veiklą, susipažįsta su trimis pagrindinėmis ūkio šakomis: žemės ūkiu, pramone ir paslaugomis, pateikia pavyzdžių. Nagrinėja konkrečius pavyzdžius ir gilina, kas yra gyvulininkystė, žemdirbystė ir kokia yra šių veiklų produkcija, paaiškina vis plačiau naudojamų technologijų žemės ūkyje poreikį. Nagrinėja svarbiausius veiksnius, nuo kurių priklauso žemės ūkio plėtra. Apmąsto ir vertina savo valgymo įpročius. Aiškina, kuo skiriasi tradicinis ir ekologinis žemės ūkis.</p> <p>6.1.7.2. Remiasi konkrečiais pasirinktais pavyzdžiais ir aiškinasi, kaip gamtos ištekliai ir žaliavos virsta pramonės gaminiais. Nagrinėja ir vertina atliekų poveikį aplinkai, atliekų rūšiavimo svarbą ir antrinių žaliavų panaudojimo būtinybę. Apibūdina mažmeninės prekybos sektoriaus pokyčius, atsirandančius dėl pirkėjų elgsenos. Aiškinasi, kaip valstybės bendradarbiauja tarpusavyje prekiaudamos žemės ūkio ir pramonės produkcija.</p>	<p><i>Žemės ūkis, pramonė, paslaugos, gamtos ištekliai, tarptautinė prekyba, eksportas, importas, žaliavos ir gamtos ištekliai</i></p>

6.2. Mokymo(si) turinys. 7 klasė

4 lentelė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos
<p>6.2.1. Orientavimasis erdvėje</p> <p>6.2.1.1. Nagrinėja ir vertina geografinių atradimų reikšmę pasaulio pažinimo raidai. Naudoja ir taiko skaitmeninius žemėlapius. Nustato objektų geografines koordinates ir pagal nurodytas geografines koordinates suranda objektus žemėlapiuose. Naudoja laiko juostų žemėlapi, skaičiuoja laiko skirtumus tarp skirtingų pasaulio vietų.</p>	<p><i>Geografinės informacijos sistemos (GIS), laiko juosta, vietinis laikas, juostinis laikas, pasaulinis laikas (Grinvičo laikas), datos keitimosi linija</i></p>
<p>6.2.2. Europos politinis žemėlapis ir gyventojai</p> <p>6.2.2.1. Aiškinasi, kas yra europinė kultūra, nagrinėja jos pavyzdžius ir reikšmę Lietuvai ir kitoms valstybėms bei kiekvienam žmogui. Apibūdina Europos</p>	<p><i>Kultūra, religija, euro zona</i></p>

<p>geografinę padėtį, nusako Europos ribas, įvairiuose kontekstuose orientuojasi Europos politiniame žemėlapyje. Aiškinasi Europoje gyvenančių tautų ir kalbų paplitimą. Susipažįsta su gyventojų pasiskirstymu Europoje. Aiškinasi Europos Sąjungos reikšmę Lietuvai ir valstybėms narėms. Susipažįsta su Europos šalių teritorijomis už senojo žemyno ribų.</p>	
<p>6.2.3. Europos gamtos ypatumai</p> <p>6.2.3.1. Susipažįsta ir tyrinėja Europos gamtinės aplinkos įvairovę ir ypatumus. Europos reljefo pavyzdžiu apibūdina lygumų, vidutinio aukščio ir aukštų kalnų kraštovaizdžius, pateikia šių reljefo formų bei skirtingų krantų tipų pavyzdžių. Aiškinasi veiksnius, suformavusius ir dabar veikiančius Europos gamtinės aplinkos kaitą – apledėjimas, vulkanizmas.</p> <p>6.2.3.2. Nagrinėja klimato žemėlapius, lygina skirtingų vietovių klimatogramas ir aiškinasi veiksnius, lemiančius Europos teritorijoje skiriamų klimato juostų, klimato tipų bei geografinių zonų išsidėstymą ir ypatumus. Nagrinėja klimatą formuojančių veiksnių įtaką Lietuvos orams ir klimatui. Analizuoja sinoptinį žemėlapi. Bendrais bruožais apibūdina ciklono ir anticiklono skirtumus, šių oro masių įtaką Lietuvos orams.</p> <p>6.2.3.3. Paaiškina vandenynų potvynių ir atoslūgių susidarymo priežastis, nurodo šio reiškinio poveikį žmonėms ir gamtinei aplinkai. Susipažįsta su Baltijos jūros baseino gamtos ypatumais, nagrinėja ir vertina šios jūros ūkinį naudojimą.</p> <p>6.2.3.4. Mokosi atpažinti ir lyginti skirtingus Europos geografinių zonų kraštovaizdžius, ieško priežasties ir pasekmės ryšių skirtingose Europos regionų vietose. Nagrinėja pavojingų gamtos reiškinų poveikį žmonėms, vertina žmonių ūkinės veiklos neigiamą įtaką Europos gamtinei aplinkai.</p>	<p><i>Klimato juosta, geografinė zona, oro masė, ciklonas, anticiklonas, klimato tipas, potvynis, atoslūgis, vandenynų srovės, vertikalusis zoniškumas</i></p>
<p>6.2.4. Ūkinė veikla Europoje</p> <p>6.2.4.1. Aiškinasi, nuo kokių veiksnių priklauso skirtingų ekonominių veiklų plėtra. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas. Remiasi konkrečiais pavyzdžiais ir nagrinėja bei vertina gamtos bei ekonominių sąlygų tinkamumą žemės ūkiui Europoje plėtoti. Nagrinėja konkrečius pavyzdžius ir aiškinasi pramonės išdėstymo ir plėtojimo ypatumus Europoje.</p> <p>6.2.4.2. Nagrinėja svarbiausius Europos susisiekimo kelius ir uostus, lygina jų tinklą skirtinguose regionuose, numato, kaip transportas galėtų keistis ateityje. Susipažįsta su Europos energijos ištekliais, jų geografiniu pasiskirstymu, vertina jų poveikį aplinkos ekologiškai situacijai ir būtinybę darniam naudojimui.</p> <p>6.2.4.3. Remiasi konkrečiais pavyzdžiais ir nagrinėja turizmo sektoriaus plėtojimą Europoje bei prielaidas skirtingų turizmo rūšių plėtrai. Vertina teigiamą ir neigiamą turizmo poveikį žmonėms ir aplinkai.</p>	<p><i>Akvakultūra, drėkinamoji žemdirbystė, energetika, masinis turizmas</i></p>
<p>6.2.5. Gamtos jėgos ir jų padariniai</p> <p>6.2.5.1. Gilinasi į vidinę Žemės sandarą, aiškinasi, kuo skiriasi žemyninė ir vandenyninė Žemės pluta. Analizuoja, kaip susidaro nuosėdinės, magminės ir metamorfinės uolienos, pateikia jų pavyzdžių. Nagrinėja žemynų dreifo teoriją, nagrinėja litosferos plokščių išsidėstymą, judėjimo kryptis, plokščių sandūrose vykstančius procesus ir jų padarinius. Aiškinasi, kodėl ir kur kyla žemės drebėjimai mūsų planetoje, kur vyksta vulkanizmas ir su juo susiję reiškiniai, kaip susidaro cunamio bangos, kur formuojasi raukšliniai kalnai. Nagrinėja konkrečius pavyzdžius ir nurodo vidinių jėgų pasireiškimo neigiamus ir teigiamus padarinius gyvenamosioms ir ūkinėms teritorijoms.</p> <p>6.2.5.2. Susipažįsta su upės slėnio dalimis, tyrinėja, kaip upės formuoja kraštovaizdį. Analizuoja stichinių meteorologinių ir hidrologinių reiškinų pavyzdžius, apibūdina jų geografinio pasireiškimo teritorijas ir keliamas grėsmes. Nurodo būdus ir priemones prognozuoti gamtos katastrofas, apsisaugoti nuo jų padarinių arba švelninti galimą poveikį.</p>	<p><i>Litosfera, litosferos plokštė, žemės pluta, ugnikalnis, vulkanizmas, uoliena, erozija, akumuliacija, žemės drebėjimas, cunamis, uraganas, tornadas</i></p>
<p>6.2.6. Išsivystymo skirtumai pasaulyje, globalizacija, darnusis vystymasis</p> <p>6.2.6.1. Susipažįsta su svarbiausiais geografinėje naudojama statistiniais rodikliais (BVP 1 gyv., ŽSRI). Remiantis jais analizuoja, lygina bei vertina valstybes ir regionus. Nagrinėja ir vertina vaikų gyvenimo sąlygas skirtinguose</p>	<p><i>BVP, BVP 1 gyv., ŽSRI, ekonomiškai stiprios valstybės, ekonomiškai silpnos valstybės,</i></p>

<p>pasaulio regionuose, moterų vaidmens svarbą vystymuisi ir žmonių gerovei. Pasirinktų valstybių pavyzdžiu analizuoja ekonominius ir socialinius rodiklius, vertina šalių išsivystymo lygį. Aiškinasi mitybos skirtumus pasaulyje, nurodo skurdo, migracijų priežastis ir padarinius. Susipažįsta su būdais ir priemonėmis, kurios padeda mažinti gyvenimo lygio netolygumo priežastis ir atskirtį pasaulyje.</p> <p>6.2.6.2. Aiškinasi, kas yra globalizacija ir nurodo jos pavyzdžių iš artimiausios aplinkos. Kasdienio daikto gamybos arba teikiamos paslaugos pavyzdžiu aiškina globalizacijos procesą. Nagrinėja tarptautinės prekybos ypatumus, pateikia ir vertina nesąžiningos prekybos pavyzdžius. Nurodo ir vertina globalizacijos teigiamas ir neigiamas puses. Susipažįsta su pasirinktomis globalinėmis problemomis ir jų poveikiu aplinkai bei žmonėms, analizuoja galimus problemų sprendimo būdus. Aiškinasi, kas yra darnusis vystymasis ir kodėl jis toks svarbus šiuolaikiniame pasaulyje.</p>	<p><i>besivystančios valstybės, gyventojų migracija, pabėgėliai, globalizacija, darnusis vystymasis</i></p>
--	---

6.3. Mokymo(si) turinys. 8 klasė

5 lentelė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos
<p>6.3.1. Orientavimasis kartografinėje informacijoje</p> <p>6.3.1.1. -</p>	
<p>6.3.2. Pasaulio klimatas</p> <p>6.3.2.1. Nagrinėja Žemės judėjimą aplink Saulę ir aiškinasi priežastis, lemiančias netolygų šviesos ir šilumos pasiskirstymą Žemės rutulyje. Aiškinasi, kaip Žemės ašies posvyrio kampas ir su tuo susijusi Saulės spinduliuotė daro įtaką oro temperatūros ir atmosferos slėgio juostų pasiskirstymui Žemėje ir jų priklausomybę nuo geografinės platumos. Nagrinėja klimato žemėlapius, klimatogramas, aiškinasi klimatą lemiančių veiksnių įtaką klimato juostų, klimato tipų susidarymui. Aiškinasi oro judėjimą tarp atogrąžų ir pusiaujo, apibūdina su tuo susijusius reiškinius ir procesus. Mokosi ieškoti klimato, geografinio zoniškumo ir žmonių ūkinės veiklos priežasties ir pasekmės ryšių. Aiškinasi, kaip klimatas veikia žmonių gyvenimo būdą ir kaip žmonių ūkinė veikla prisideda prie klimato kaitos. Aiškinasi šiltnamio efekto susidarymą atmosferoje. Komentuoja klimato pokyčius ir jų poveikį skirtingose Žemės vietose.</p>	<p><i>Saulės spinduliuotė, atogrąža, poliarinis ratas, pasatai, musonai, šilumos juosta, klimato juosta</i></p>
<p>6.3.3. Geografinės zonos ir jų aplinkos ūkinis naudojimas</p> <p>6.3.3.1. Aiškinasi priežastis, lemiančias geografinių zonų susiformavimą ir išsidėstymą, einant nuo pusiaujo ašigalių link ir kylant į kalnus. Mokosi sieti geografines zonas su atitinkamomis klimato juostomis, susipažįsta su esminiais dirvožemio ypatumais. Ieško priežasties ir pasekmės ryšių tarp įvairių geografinės zonos komponentų. Lygina drėgnuosius atogrąžų miškus su Europos mišriaisiais miškais arčiau skaičiaus, rūšių įvairovės, maistingųjų medžiagų kiekio požiūriu. Apibūdina karštųjų dykumų susidarymą, paviršiaus ypatumus ir eolines reljefo formas. Skiria ir paaiškina savanų skirtumus. Pateikia skirtingų geografinių zonų būdingiausių augalų ir gyvūnų pavyzdžių bei paaiškina prisitaikymą prie skirtingų gamtos sąlygų. Aiškinasi sąveiką tarp žmonių gyvenimo būdo, jų ūkinės veiklos ir natūralios gamtinės aplinkos skirtingose geografinėse zonose, akcentuoja dėmesį į gamtos išteklių naudojimą.</p> <p>6.3.3.2. Apibūdina gamtos sąlygų poveikį ir tinkamumą žemės ūkiui atskirose geografinėse zonose. Aiškinasi, kaip žmonės naudoja išskirtinai nesvetingus gyvenimui kraštovaizdžius ir įvertina vandens svarbą žemės ūkiui. Pateikia ir analizuoja skirtingų žmogaus ūkinių veiklų pavyzdžius (plantacijų ūkis, natūrinis ūkis, prekinis ūkis) bei aiškina šių procesų poveikį gamtinei aplinkai bei pačiam žmogui. Nurodo netinkamo žemės naudojimo padarinius: atogrąžų miškų ploto mažėjimas, dykumėjimas, dirvožemio druskėjimas, erozija. Analizuoja žmogaus prisitaikymą prie gamtinių sąlygų ir įtaką gamtinių ir kultūrinių kraštovaizdžių kitimui, nurodo ir vertina priemones darniam teritorijų vystymui.</p>	<p><i>Dūlėjimas, vėjo erozija, oazė, artezinis šulinys, gruntinis vanduo, geografinė zona, dirvožemis, ledkalnis, daugiametis išalas, efemerai, sukulentas, klajoklinė gyvulininkystė, natūrinis ūkis, dykumėjimas, lydiminė žemdirbystė</i></p>

<p>6.3.3. Valstybių ir regionų apžvalga</p> <p>6.3.3.1. Naudojasi teminiais žemėlapiais, kitais informacijos šaltiniais ir apibūdina JAV, Kinijos, Rusijos, Australijos bei Indijos gamtos ir socialinius ypatumus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • geografinę padėtį; • gamtinės aplinkos ir stichinių nelaimių grėsmės įtaką žmonių gyvenimui ir ekonomikai, aiškinasi prisitaikymo prie šių iššūkių būdus ir priemones; • gyventojų pasiskirstymą, vertina jo poveikį žmonėms ir ekonomikai. Nurodo pasirinktus socialinius ir kultūrinius ypatumus bei jų sklaidą pasaulyje; • ekologinius ypatumus ir gamtos potencialą bei jo panaudojimą žemės ūkyje ir žaliavų gavybai; • ekonominį potencialą, aiškinasi priklausomybę nuo žaliavų ir prekių importo bei eksporto. 	
---	--

6.4. Mokymo(si) turinys. 9 klasė

6 lentelė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos
<p>6.4.1. Pasaulio politinis žemėlapis ir išsivystymo skirtumai</p> <p>6.4.1.1. Nagrinėja pasaulio politinį žemėlapi, grupuoja valstybes pagal geografinę padėtį, teritorijos plotą, teritorijos sudėtį, valdymo formą, vertina politinio statuso svarbą. Lygina ir vertina Lietuvos bei kitų šalių geografinę padėtį, daro išvadas.</p> <p>6.4.1.2. Analizuoja statistikos duomenis ir lygina bei vertina Lietuvą ir pasirinktas šalis pagal išsivystymo lygį atspindinčius įvairių sričių indikatorius, skirsto valstybes pagal jų išsivystymo lygį, kritiškai vertina taikomų kriterijų, sąvokų ir skirstymo problematiką. Nagrinėja ir kritiškai vertina priežastis, lėmusias skirtingą šalių socialinį ir ekonominį lygį.</p> <p>6.4.1.3. Nagrinėja maisto išteklių pasiskirstymą pasaulyje, aiškinasi skurdo, bado ir neprievalgio išplitimą ir jų priežastis. Nagrinėja būdus ir priemones, kuriomis tarptautinė bendruomenė išpareigojo panaikinti skurdą ir skatinti darnaus vystymosi politiką.</p> <p>6.4.1.4. Nagrinėja Europos Sąjungos šalių ekonominės ir socialinės pažangos skirtumus, aiškinasi regioninės politikos priemones, kuriomis siekiama skatinti ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą ir gerinti gyvenimo kokybę, naudojantis strateginėmis investicijomis.</p>	<p><i>Monarchija, respublika, pasaulio laimės indeksas, lyčių lygybės indeksas, raštingumo lygis, badas, skurdo lygis, humanitarinė pagalba</i></p>
<p>6.4.2. Lietuvos ir pasaulio gyventojai</p> <p>6.4.2.1. Aiškinasi, kaip gyventojai pasiskirstę pasaulyje, kokią įtaką gyventojų pasiskirstymui turi gamtiniai, ekonominiai ir socialiniai veiksniai. Apskaičiuoja vidutinį gyventojų tankumą, lygina šalis ir jų regionus pagal šį rodiklį, nurodo perteklinio gyventojų skaičiaus ir ypač retai gyvenamų valstybių ir regionų pavyzdžių, daro išvadas. Nagrinėja ir vertina gyventojų pasiskirstymą Lietuvoje.</p> <p>6.4.2.2. Nagrinėja Lietuvos, atskirų regionų bei pasaulio gyventojų skaičiaus kaitos statistinius duomenis, aiškinasi tokią kaitą lėmusias priežastis. Nagrinėja gyventojų skaičiaus kaitos pasaulyje prognozes ir vertina jas planetos tvarumo bei gyventojų mitybos užtikrinimo aspektais.</p> <p>6.4.2.2. Nagrinėja Lietuvos ir atskirų šalių gyventojų sudėtį pagal amžių ir lytį, lygina šalių gyventojų amžiaus ir lyties piramides, randa skirtumus, aiškinasi jų priežastis. Gyventojų skaičiaus kaitą ir amžiaus piramides sieja su demografinės raidos modeliu.</p> <p>6.4.2.4. Nagrinėja demografinės politikos kryptis ir priemones, nurodo raštingumo, sveikatos apsaugos, moterų teisių svarbą stabdant gyventojų skaičiaus didėjimą.</p>	<p><i>Gyventojų tankis, demografinis sprongimas, populiacija, depopuliacija, demografinės raidos modelis, demografinė politika, vidutinė gyvenimo trukmė, gyventojų senėjimas</i></p>
<p>6.4.3. Urbanizacija ir migracija Lietuvoje ir pasaulyje</p> <p>6.4.3.1. Nagrinėja Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius urbanizacijos procesus, pasitelkia konkrečius miestų pavyzdžius. Aiškinasi ir vertina stumiančiuosius ir traukiančiuosius veiksnius.</p>	<p><i>Urbanizacija, aglomeracija, urbanizacijos lygis, megamiestas, miesto</i></p>

<p>6.4.3.2. Aiškinasi megamiestų susidarymą ir išsidėstymą pasaulyje, vertina šias miestiškas teritorijas ekologiniu, teritorijų plėtros ir kitais aspektais. Nagrinėja ir vertina miestų plėtrą išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse. Nagrinėja konkrečius pavyzdžius ir skiria bei apibūdina pagrindines miesto funkcines zonas, aiškinasi, kaip jos kinta. Aiškinasi, kas yra darnioji miestų plėtra, nagrinėja šio proceso pavyzdžius Lietuvos ir pasaulio mastu.</p> <p>6.4.3.3. Aiškinasi gyventojų migracijos tipus, migracijų priežastis ir šių reiškinį teigiamą bei neigiamą įtaką valstybių socialiniam ir ekonominiam gyvenimui. Nagrinėja ir aiškina pabėgėlių judėjimo kryptis bei šio reiškinio keliamas problemas. Nagrinėja ir vertina migracijos procesus Lietuvoje.</p>	<p><i>funkcinė zona, darnusis miestas, gentrifikacija, metropolizacija, mobilumas, mechaninis gyventojų prieaugis, migracijos politika, pabėgėliai, protų nutekėjimas</i></p>
<p>6.4.4. Gamtos ištekliai ir darnus jų naudojimas</p> <p>6.4.4.1. Analizuoja įvairius informacijos šaltinius apie Lietuvos ir pasaulio gamtos išteklių įvairovę, jų svarbą ir ribotumą. Aiškinasi, kurie gamtos ištekliai yra atsinaujinantys ir neatsinaujinantys.</p> <p>6.4.4.2. Nagrinėja geriamojo vandens išteklių pasiskirstymą pasaulyje, vertina vandens vartojimo ypatumus ir galimybes gauti saugų ir prieinamą geriamąjį vandenį. Pasirinktinai aiškinasi plataus masto vandens panaudojimo projektų įtaką konfliktams, ekologiškai būklei. Nagrinėja dirvožemio išteklių svarbą. Vertina iškastinio kuro išteklių pasiskirstymą pasaulyje, jų ribotumą ir plataus naudojimo poveikį ekologiškai aplinkai. Pasitelkia Lietuvos ir pasaulio šalių gamtos išteklių naudojimo pavyzdžius.</p> <p>6.4.4.3. Nagrinėja Lietuvos ir Europos šalių apsirūpinimo energetiniais ištekliais problematiką. Nagrinėja ir vertina elektros energijos vartojimo skirtumus pasaulyje. Aiškinasi atsinaujinančių energijos išteklių svarbą ir naudojimo ypatumus.</p> <p>6.4.4.4. Remiantis Lietuvos ir pasaulio pavyzdžiais, aiškinasi taupaus ir tvaraus gamtos išteklių naudojimo būtinybę. Vertina vartojimo mažinimo, atliekų perdurbimo ir pakartotinio panaudojimo svarbą lokaliu ir globaliu lygiu. Susipažįsta su žiedinės ekonomikos samprata ir šios strategijos įgyvendinimo priemonėmis.</p>	<p><i>Atsinaujinantys ištekliai, neatsinaujinantys ištekliai, energijos ištekliai, žiedinė ekonomika</i></p>
<p>6.4.5. Pasaulinis vandenynas ir darnus jo naudojimas</p> <p>6.4.5.1. Nagrinėja pasaulinio vandenyno sudėtinės dalis, susipažįsta ir vertina šiuolaikinių tyrimų reikšmę. Aiškinasi dinaminių procesų pasauliniame vandenynė priežastis ir raišką. Nagrinėja vandenynų ir atmosferos sąryšingumą, vertina jūrų ir vandenynų gamtos išteklių reikšmę ir naudojimą bei su tuo susijusius geopolitinius ir ekologinius iššūkius.</p> <p>6.4.5.2. Nagrinėja klimato kaitos ir žmonių ūkinės veiklos poveikį jūrų ir pakrančių ekosistemoms, vandenynų biologinei įvairovei. Vertina darnaus vandenynų ir jų išteklių naudojimo būdus ir priemones.</p>	<p><i>Žvejyba, akvakultūra, El Ninjo</i></p>

6.5. Mokymo(si) turinys. 10 klasė

7 lentelė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos
<p>6.5.1. Ekonominiai procesai pasaulyje ir Lietuvoje</p> <p>6.5.1.1. Nagrinėja Lietuvos ir kitų šalių ekonomikos struktūrą (užimtumas sektoriuose, BVP dalis sektoriuose) bei jos raidą. Remiasi šiais duomenimis ir daro išvadas apie valstybių ekonominę galią, vertina Lietuvos padėtį bendroje pasaulio ekonomikos sistemoje. Aiškinasi rinkos ir planinės ekonomikos sistemas, nagrinėja jų pavyzdžius.</p> <p>6.5.1.2. Vertina, kaip žemės ūkio plėtrą Lietuvoje ir pasaulyje lemia gamtiniai ir ekonominiai veiksniai. Nagrinėja žemės naudojimo ir ūkininkavimo tipus bei išskylančias problemas. Nagrinėja ir vertina Europos Sąjungos žemės ūkio politikos priemones ir jų įtaką Lietuvos žemės ūkiui.</p> <p>6.5.1.3. Aiškinasi žemės ūkio neigiamą poveikį gamtinei aplinkai ir žmonėms. Nagrinėja ekologinės žemdirbystės ir technologinių naujovių svarbą žemės ūkio produktyvumui didinti, darnioms gamybos sistemoms užtikrinti.</p>	<p><i>Ekonomika, planinė ekonomika, pasaulio ūkis, konkurencija, neoficialusis darbo sektorius, ekologinis ūkininkavimas, Laisvoji ekonominė zona (LEZ), tarptautinė bendrovė</i></p>

<p>6.5.1.4. Aiškinasi pramonės išdėstymo veiksniais, sieja juos su konkrečiais pavyzdžiais Lietuvoje ir pasaulyje. Nagrinėja tarptautinių bendrovių geografinę veiklos pasiskirstymą, aiškina to tikslus ir priežastis. Nagrinėja pramoninės gamybos pokyčius technologijų kaitos, teritorijų naudojimo aspektais. Vertina aukštos pridėtinės vertės pramonės šakų reikšmę Lietuvos ir pasaulio ekonomikai. Remiasi konkrečiais pavyzdžiais ir aiškinasi neigiamą pramonės įtaką gamtinei aplinkai ir žmonėms.</p>	
<p>6.5.2. Globalizacijos procesai</p> <p>6.5.2.1. Skiria globalizacijos ypatumus visuomenėje, ekologijoje, ekonomikoje ir politikoje. Vertina globalizacijos proceso teikiamas galimybes tarptautinei prekybai, tarptautinių bendrovių kūrimuisi ir stiprėjimui, globaliųjų miestų formavimuisi. Nagrinėja ir kritiškai vertina globalizacijos procesus Lietuvos kontekste. Apibūdina globalizacijos ir skaitmenizacijos įtakoje veikiančią tarptautinį darbo pasidalijimą ir besikeičiantį gamybos pobūdį, pasitelkia kurios nors produkcijos gamybos grandinę ir tarptautinę bendrovę.</p> <p>6.5.2.2. Nagrinėja erdvinės skaitmenizacijos teikiamas galimybes, vertina globalizacijos ir skaitmenizacijos procesų teigiamas ir neigiamas puses valstybėms, vietovėms, įmonėms, darbdaviams.</p> <p>6.5.2.3. Aiškinasi transporto plėtrą globalizuotame pasaulyje, išryškina teigiamas ir neigiamas šių procesų puses. Nagrinėja turizmo plėtrą pasaulyje, šio sektoriaus teikiamą naudą šalių ekonomikai bei pažeidžiamumą. Vertina darnaus turizmo vystymo reikšmę lokaliu ir globaliu lygiu.</p>	<p><i>Globalizacija, tarptautinė prekyba, tiesioginės užsienio investicijos</i></p>
<p>6.5.3. Klimato kaita ir klimato apsauga</p> <p>6.5.3.1. Lygina natūralią ir žmonių veiklos paspartintą klimato kaitą. Aiškinasi ir vertina klimato kaitos priežastis. Nagrinėja klimato kaitos padarinius pasaulyje ir Lietuvoje.</p> <p>6.5.3.2. Vertina galimus klimato kaitos scenarijus ir pritaikymą prie esamų klimato kaitos iššūkių pasaulyje. Nurodo klimato kaitos švelninimo būdus ir priemones lokaliu ir globaliu lygmeniu, kritiškai vertina, kaip klimato kaitos priemonės realiai veikia nacionalinėje ir tarptautinėje politikoje.</p>	<p><i>Šiltnamio efektas</i></p>

6.6. Praktikos ir tiriamieji darbai

8 lentelė

Klasė	Praktikos darbai	Tiriamieji darbai*
6	<ol style="list-style-type: none"> 1. Darbas su geografijos atlasu. 2. Atstumų matavimas (plane, žemėlapyje, gaublyje). 3. Geografijos rašytinio šaltinio analizė. 4. Geografijos vaizdinės iliustracijos (nuotraukos, piešinio) nagrinėjimas. 5. Vietovės plano sudarymas. 6. Klimatogramos sudarymas. 7. Kartoschemos sudarymas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Orų tyrimas naudojantis atliktais stebėjimo duomenimis. 2. Savo gyvenamosios vietos geografinis tyrimas. 3. Geografinis upelio tyrimas. 4. Maisto produktų kilmės tyrimas.
7 – 8	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geografinių koordinatų nustatymas. 2. Darbas su Google Earth programa. 3. Palydovinės informacijos nagrinėjimas. 4. Klimatogramų analizė. 5. Reljefo profilio skaitymas ir sudarymas. 6. Orų žemėlapių nagrinėjimas ir vertinimas. 7. Ekskursijos skaitmeninėje aplinkoje planavimas, maršruto sudarymas. 8. Minčių žemėlapių sudarymas. 9. Grafinis geografinio proceso vaizdavimas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Europos šalių kultūros ženklai gyvenamojoje vietovėje. 2. Geografinės zonos tyrimas. 3. Pasirinktos valstybės kompleksinis geografinis tyrimas. 4. Laisvalaikio galimybių ir vietovės patrauklumo turizmui tyrimas. 5. Kraštovaizdžio tyrimas.

9 – 10	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gyventojų amžiaus ir lyties piramidės nagrinėjimas. 2. Gyventojų prieaugio apskaičiavimas. 3. Gyventojų tankumo apskaičiavimas. 4. Kritinis geografijos informacijos šaltinio vertinimas. 5. Skaitmeninio teminio žemėlapių sudarymas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dirvožemio tyrimas. 2. Miesto, gyvenvietės pastatų paskirties kartografinis tyrimas. 3. Transporto tinklo, ryšių, reiškinį vietovėje tyrimas. 4. Pramonės veiklų ir paslaugų vietovėje tyrimas. 5. Pramonės įmonės tyrimas. 6. Pasirinktos vietovės tyrimas GIS įrankiu.
--------	---	--

*privalomi du tyrimai kiekvienoje klasėje

6.7. Mokymo(si) turinys. 11-12 klasė

6.7.1. Žemės sistema ir globalieji iššūkiai žmonijai

6.7.1.1. Atskleisti geosferų ryšius Žemės sistemoje.

6.7.1.2. Pagrįsti žmogaus, kaip geografinio veiksnio, svarbą mūsų planetai.

6.7.1.3. Vertinti antroposferos, kaip sudėtinės Žemės geosferų sistemos dalies, reikšmę.

6.7.1.4. Apibūdinti aktualiausius dabartinius pasaulinius iššūkius ir paaiškinti esminius „darnaus vystymosi“, kaip problemų sprendimo ir ateities užtikrinimo mūsų planetoje, principus.

6.7.1.5. Nurodyti darnaus vystymosi rodiklius, lyginti ir vertinti valstybių daromą pažangą socialinėje, ekonominėje ir aplinkosauginėse srityse.

6.7.2. Vidinės Žemės jėgos

6.7.2.1. Lyginti Žemės vidinės sandaros dalių svarbiausias termines ir mechanines savybes.

6.7.2.2. Apibūdinti uolienų kaitos ciklą, grupuoti uolienas pagal jų kilmę.

6.7.2.3. Lyginti žemynų ir vandenynų susidarymo bei erdvinio pasiskirstymo teorijas: Vėgenerio žemynų dreifo teorija, plokščių tektonikos teorija ir kt.

6.7.2.4. Paaiškinti litosferos plokščių judėjimo priežastis, apibūdinti plokščių pakraščių tipus, juose susidarantį reljefą ir vykstančius vulkanizmo ir žemėdrebos procesus.

6.7.2.5. Vertinti su vulkanizmu susijusių reiškinį panaudojimo žmonių buičiai ir ūkinei veiklai galimybes.

6.7.2.6. Nurodyti mūsų planetos seismines sritis ir aktyvaus vulkanizmo juostas.

6.7.2.7. Lyginti ir vertinti teritorijų pažeidžiamumą nuo gamtos stichijų ir atsako į šias stichijas galimybes skirtingo išsivystymo šalyse.

6.7.2.8. Nurodyti bei vertinti būdus ir priemones, kurios mažina žalą žemės drebjimų ir ugnikalnių išsiveržimo metu.

6.7.2.9. Paaiškinti Lietuvos gelmių sudėtį, apibūdinti geologinių sluoksnių susidarymo sąlygas, nurodyti naudingųjų iškasenų paplitimo dėsninumus.

6.7.2.10. Paaiškinti įvairių naudingųjų iškasenų telkinių, susidarančių dėl vidinių Žemės procesų, formavimąsi.

6.7.3. Išorinės Žemės jėgos ir reljefo kaita

6.7.3.1. Apibūdinti dūlėjimo tipus, paaiškinti dūlėjimo procesų priklausomybę nuo oro temperatūros, drėgmės ir gravitacijos.

6.7.3.2. Aiškinti išorinių jėgų – vandens, vėjo, ledo – atliekamus geomorfologinius procesus ir nurodyti jų suformuotų reljefo formų pavyzdžių.

6.7.3.3. Apibūdinti paskutinį kvartero apledėjimą, nurodyti jo paplitimo teritoriją Lietuvoje ir Europoje, ledyno sukurtas erozines ir sąnašines reljefo formas.

6.7.3.4. Vertinti žmonių veiklos įtaką reljefo kaitai Lietuvoje ir pasaulyje.

6.7.3.5. Paaiškinti bangų ir priekrantės srovės poveikį krantų formavimuisi, nurodyti erozinių ir sąnašinių kranto reljefo formų pavyzdžių. Nurodyti ir vertinti krantų priežiūros ir apsaugos būdus.

6.7.3.6. Paaiškinti tekančio vandens upėje slėnyje atliekamo darbo ypatumus aukštupyje, vidurupyje ir žemupyje, pateikti erozinių ir sąnašinių reljefo formų pavyzdžių.

6.7.3.7. Nurodyti ir vertinti gamtinių ir žmonių veiklos paskatintų veiksnių įtaką upių potvyniams ir hidrotechninių įrenginių poreikį potvyniams reguliuoti.

6.7.3.8. Nurodyti tekančio vandens ir karstinių procesų poveikį Lietuvos reljefui.

6.7.4. Atmosferos procesai

6.7.4.1. Pagrįsti atmosferos reikšmę gyvajai gamtai ir žmogui.

6.7.4.2. Aiškinti vietinius orų reiškinius ir meteorologines sąlygas, naudojantis sinoptiniu žemėlapiu, mokėti apibūdinti orus ir pateikti orų prognozę.

6.7.4.3. Paaiškinti ciklono ir anticiklono susidarymo priežastis, nurodyti šių atmosferos darinių įtaką Lietuvos ir Europos orams bei klimatui.

6.7.4.4. Nurodyti Žemės ašies pasvirimo įtaką Saulės spinduliuotės pasiskirstymui Žemės rutulyje ir šilumos juostų susidarymui.

6.7.4.5. Apibūdinti bendrąją atmosferos cirkuliaciją, aiškinti jos ryšį su atmosferos slėgio juostų susidarymu.

6.7.4.6. Paaiškinti pastovių, sezoninių ir vietinių vėjų susidarymą bei jų įtaką orams ir klimatui.

6.7.4.7. Remiantis viena iš klimato klasifikacijų, apibūdinti pagrindinių ir tarpinių klimato juostų geografinį išsidėstymą ir pagrindinių klimato elementų kaitą.

6.7.4.8. Nurodyti Lietuvos ir Europos klimatui įtakos turinčius veiksnius bei paaiškinti klimato skirtumus Lietuvos teritorijoje.

6.7.4.9. Nagrinėti skirtingų teritorijų (miesto, pakrantės, aukštų kalnų, dykumos, musonų regiono), atsižvelgiant į jų klimato ypatumus ir vertinti jų ekologinę svarbą.

6.7.4.10. Paaiškinti su Pietų Osciliacijos procesų (El Nino, La Nina), susijusių didelio masto cirkuliacinių reiškinių susidarymą ir jų teritorinį pasireiškimą, sieti tai su ozono sluoksnio kitimu ir globaliais klimato svyravimais.

6.7.4.11. Paaiškinti tropikų ciklonų susidarymo priežastis ir geografinį išplitimą.

6.7.4.12. Apibūdinti ir vertinti tropikų ciklonų pirminius ir antrinius padarinius bei trumpalaikį ir ilgalaikį atsaką į šią stichiją skirtingo išsivystymo šalyse. Nurodyti priemones, kurios gali sumažinti šios stichinės nelaimės daromą žalą.

6.7.5. Dirvožemiai ir geografinis zoniškumas

6.7.5.1. Atpažinti gamtinio komplekso (ekosistemos) komponentus, nagrinėti jų ryšius.

6.7.5.2. Paaiškinti ekologinių veiksnių (šiluma, šviesa, drėgnis) įtaką augalijai ir jos geografiniam išplitimui.

6.7.5.3. Apibūdinti geografinių zonų pasiskirstymo priklausomybę nuo klimato, reljefo ir aukščio virš jūros lygio.

6.7.5.4. Nurodyti intensyvios žmonių ūkinės veiklos poveikį kraštovaizdžiams skirtingose geografinėse zonose.

6.7.5.5. Vertinti pasaulinės klimato kaitos įtaką biosferai: rūšių nykimas, invazinių rūšių plitimas.

6.7.5.6. Nagrinėti miškų kirtimo keliamas problemas pasauliniu, regioniniu ir lokaliu lygiu. Aiškinti būdus ir priemones, švelninančias šios problemos mastą.

6.7.5.7. Aiškinti dykumėjimo priežastis, išplitimo mastą ir padarinius, nurodyti būdus ir priemones, mažinančias dykumėjimo procesą.

6.7.5.8. Apibūdinti fizinius, biologinius ir cheminius procesus pedosferoje bei vertinti dirvožemį, kaip nuolat kintančią ekosistemą.

6.7.5.9. Paaiškinti būdingų dirvožemio horizontų susidarymą dažniausiai pasitaikančiuose dirvožemio tipuose ir priskirti jiems atitinkamus dirvožemio profilius.

6.7.5.10. Nurodyti dirvožemių derlingumą lemiančius veiksnius, apibūdinti Lietuvos derlingiausius bei mažiau derlingus dirvožemius, nurodyti jų pasiskirstymą.

6.7.5.11. Aiškinti intensyvaus žemės ūkio daromą žalą dirvožemiui, vertinti būdus ir priemones, užtikrinančias tvarų dirvožemių naudojimą žemės ūkyje.

6.7.5.12. Nurodyti dirvožemio degradacijos formas, paaiškinti jų priežastis ir tarpusavio priklausomybę, vertinti galimas taisomąsias priemones ir tvaraus žemės naudojimo modelius.

6.7.5.13. Vertinti dirvožemių sandarinimo keliamus iššūkius gamtiniams procesams, infrastruktūrai ir ekologijai, nurodyti būdus ir priemones šiai problemai spręsti.

6.7.6. Gyventojai ir migracijos

6.7.6.1. Nagrinėti demografinių rodiklių struktūrinius pokyčius ir jų priežastis vietiniu, regioniniu bei globaliniu lygiu.

6.7.6.2. Vertinti gyventojų amžiaus struktūros pokyčių keliamus socialinius bei ekonominius iššūkius.

6.7.6.3. Analizuoti ir kritiškai vertinti demografinės politikos priemones gyventojų skaičiui reguliuoti atskirose pasaulio valstybėse bei regionuose.

6.7.6.4. Vertinti socialines ir ekonomines problemas, kylančias dėl netolygaus gyventojų skaičiaus augimo.

6.7.6.5. Analizuoti ir vertinti vidinės migracijos kryptis, priežastis, pasekmes, kylančius iššūkius ir valdymo strategijas Lietuvoje bei kituose pasaulio regionuose.

6.7.6.6. Analizuoti ir vertinti tarptautinės savanoriškos migracijos kryptis, priežastis, pasekmes, kylančius iššūkius ir valdymo strategijas regioniniu bei tarptautiniu aspektu.

6.7.6.7. Paaiškinti migracijos ypatumus šiuolaikiniame pasaulyje, vertinti šio proceso daromą poveikį valstybių socialinei ir ekonominei raidai.

6.7.6.8. Vertinti diasporų vaidmenį kitų šalių kultūrų kontekste.

6.7.6.9. Paaiškinti priverstinės migracijos rūšis, iš to kylančius iššūkius ir valdymo strategijas vietiniu, regioniniu bei tarptautiniu mastu.

6.7.7. Miestų pasaulis

6.7.7.1. Vertinti urbanizacijos priežastis ir dabartines tendencijas pasaulyje.

6.7.7.2. Paaiškinti veiksnis, turinčius įtakos miesto funkcinių zonų kaitai, vertinti šiuos pokyčius skirtinguose pasaulio regionuose bei Lietuvoje.

6.7.7.3. Analizuoti miesto struktūros pokyčius, jų priežastis ir paaiškinti šių procesų ekonomines bei socialines pasekmes.

6.7.7.4. Nagrinėti megamiestų augimo priežastis, analizuoti juose kylančias problemas.

6.7.7.5. Paaiškinti miesto mikroklimato ypatumus, analizuoti klimato kaitos poveikį jam ir vertinti priemones pokyčiams švelninti.

6.7.7.6. Nagrinėti miesto aprūpinimo vandeniu, atliekų šalinimo, gyvenamo ploto stygiaus, transporto kamščių, oro taršos problemas ir vertinti jų valdymo strategijas.

6.7.7.7. Vertinti ateities miestų vystymosi strategijas tvarumo požiūriu.

6.7.8. Besikeičianti pasaulio ekonomika

6.7.8.1. Aiškinti ekonomikos sektorių vaidmens kaitą, vertinti šiuos skirtumus nevienodo išsivystymo šalyse (trečiojo sektoriaus svarbos didėjimas, ketvirtojo sektoriaus plėtra).

6.7.8.2. Nagrinėti tradicinius ir modernius pramoninės gamybos būdus.

6.7.8.3. Vertinti savo, kaip vartotojo, vaidmenį ekonomikoje.

6.7.8.4. Nagrinėti pramonės ir paslaugų sektoriaus išdėstymo veiksnis, vertinti juos veikiančius faktorius.

6.7.8.5. Aiškinti inovacijų svarbos ekonomikos cikluose raidą, vertinti šiuolaikinių ūkio organizavimo formų efektyvumą.

6.7.8.6. Apibūdinti prielaidas sparčiam trečiojo ūkio sektoriaus augimui, paaiškinti šią plėtrą remiantis konkrečiomis paslaugomis.

6.7.8.7. Vertinti pramonės plėtrą tausojančios aplinkos aspektu (ekologinis pėdsakas, ekologinis balansas, žiedinė ekonomika).

6.7.8.8. Apibūdinti žemės ūkio organizavimo būdus, jų taikymo priklausomybę nuo gamtos sąlygų ir socialinių-ekonominių veiksnių.

6.7.8.9. Nagrinėti Lietuvos žemės ūkio produkciją ir struktūrines žemės ūkio problemas, atsižvelgdami į pagrindines žemės ūkio politikos priemones ir priklausomybę nuo žemės ūkio produkcijos rinkų.

6.7.8.10. Vertinti specializacijos ir intensyvinamo žemės ūkio poveikį, didinant žemės ūkio produkcijos gamybą, aplinkai ir ekonomikai.

6.7.8.11. Apibūdinti ekonomikos sistemas, vertinti skirtingų ekonomikos sistemų poveikį atskiroms šalims.

6.7.8.12. Nagrinėti pasirinktus Lietuvos, Europos ar pasaulio ekonominius regionus, prognozuoti, vertinti ir lyginti jų plėtros tendencijas.

6.7.9. Globalus pasaulis

6.7.9.1. Paaiškinti globalios kultūros formavimosi priežastis, analizuoti jos pasireiškimo požymius, vertinti globalios kultūros įtaką vietiniu, regioniniu bei pasauliniu lygmeniu.

6.7.9.2. Analizuoti globalizacijos poveikį urbanistiniam kraštovaizdžiui.

6.7.9.3. Paaiškinti globalių miestų vaidmenį, jų funkcijas ir išsidėstymą pasaulyje.

6.7.9.4. Paaiškinti turizmo plėtros priežastis/veiksnius vietiniu, regioniniu ir pasauliniu lygmeniu.

6.7.9.5. Nagrinėti masinio turizmo suklestėjimo priežastis ir jo ekonomines, socialines bei ekologines pasekmes.

6.7.9.6. Nagrinėti darnaus turizmo atsiradimo prielaidas.

6.7.9.7. Vertinti turizmo sektoriaus reikšmę valstybių ir jų regionų socialinei ir ekonominei pažangai.

6.7.9.8. Nagrinėti tarptautinės prekybos kelius ir rinkų pasiekiamumą.

6.7.9.9. Vertinti tarptautinių bendrovių (Global Player) veiklos privalumus ir trūkumus regioniniu bei pasauliniu lygiu.

6.7.9.10. Nagrinėti ir lyginti skirtingų tarptautinių ekonominių susivienijimų tikslus ir įtaką valstybių socialinei bei ekonominei pažangai.

6.7.9.11. Paaiškinti protekcionizmo daromą įtaką valstybių politikai ir ekonomikai.

6.7.9.12. Analizuoti ir vertinti antiglobalistinių judėjimų atsiradimo priežastis.

6.7.9.13. Vertinti globalizacijos įtaką žmonių vartojimo elgsenai, mobilumui, komunikacijai.

6.7.10. Globalus iššūkis: Ištekliai ir darnus jų valdymas

6.7.10.1. Nagrinėti netolygų gyvybiškai svarbių išteklių geografinį pasiskirstymą ir pasiekiamumą pasauliniu mastu (maistas, vanduo, energija).

6.7.10.2. Vertinti maisto išteklių trūkumo padarinius: neprievalgis, badas, dirvožemių erozija, kylančios kainos, socialiniai ir politiniai neramumai.

6.7.10.3. Nagrinėti strategijas, gerinančias apsirūpinimą maistu pasaulyje, vertinti darniąsias maisto gamybos sistemas racionalumo ir mokslo apskaitais.

6.7.10.4. Paaiškinti apsirūpinimo vandens ištekliais galimybes lokaliu, regioniniu ir pasauliniu mastu, vertinti pavojus ir konfliktus, kylančius dėl gėlo vandens išteklių trūkumo.

6.7.10.5. Aiškinti apsirūpinimo vandens ištekliais gerinimo strategijas.

6.7.10.6. Nagrinėti Lietuvos požeminio vandens susidarymo sąlygas, termines ir chemines savybes, vertinti požeminio vandens išteklių reikšmę.

6.7.10.7. Nagrinėti augantį pasaulio mastu energijos išteklių poreikį, vertinti iššūkius, kylančius dėl netolygaus apsirūpinimo šiais ištekliais.

6.7.10.8. Nagrinėti tradicinių energijos išteklių svarbą skirtinguose teritorinės erdvės lygiuose, vertinti šių išteklių ribotumą, plataus naudojimo įtaką aplinkai, pasaulio klimatui ir ekonomikai.

6.7.10.9. Paaiškinti iškastinio kuro pažangesnes gavybos technologijas, naujų energijos išteklių panaudojimo galimybes, vertinti kylančias grėsmes ekologijai.

6.7.10.10. Nagrinėti atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo galimybes ir ribas, vertinti globaliu mastu šių išteklių skirtingą potencialą.

6.7.10.11. Nagrinėti būdus, kaip didinti energijos vartojimo efektyvumą, vertinti žmogaus asmeninio indėlio svarbą šiam tikslui siekti.

6.7.11. Globalusis iššūkis: klimato kaita

6.7.11.1. Analizuoti vidutinės pasaulio temperatūros pokyčius nuo XIX a. iki šių dienų.

6.7.11.2. Paaiškinti natūralųjį šiltnamio efektą ir jo pokyčius, susijusius su Žemės orbitos parametru kaita, Saulės aktyvumo ciklais, ugnikalnių išsiveržimu.

- 6.7.11.3. Analizuoti ir vertinti antropogeninį šiltnamio efektą, jo priežastis, susijusias su sparčia ekonomikos plėtra.
- 6.7.11.4. Apibūdinti ir paaiškinti Žemės paviršiaus albedo pokyčius ir jų įtaką klimato kaitai.
- 6.7.11.5. Apibūdinti ir analizuoti klimato kaitos sukeltus pokyčius atmosferoje, hidrosferoje ir biosferoje.
- 6.7.11.6. Analizuoti ir vertinti klimato kaitos ekologines, socialines ir ekonomines pasekmes vietiniu, regioniniu bei globaliniu lygiu.
- 6.7.11.7. Prognozuoti klimato kaitos sukeltų pokyčių galimus ateities scenarijus.
- 6.7.11.8. Nagrinėti ir vertinti klimato kaitos sukulto poveikio bei rizikos skirtumus skirtingo išsivystymo šalyse.
- 6.7.11.9. Nagrinėti ir vertinti prisitaikymo prie klimato pokyčių priemonės bei strategijas.
- 6.7.11.10. Analizuoti ir vertinti klimato kaitos švelninimo priemonės vietiniu, regioniniu bei globaliniu lygiu.
- 6.7.11.11. Nagrinėti ir vertinti tarptautinius susitarimus klimato kaitai mažinti.
- 6.7.11.12. Apibūdinti ir vertinti klimatui neutralų gyvenimo būdą Lietuvoje.

6.7.12. Globalus iššūkis: Išsivystymo skirtumai pasaulyje, nelygybės mažinimas

- 6.7.12.1. Nagrinėti ir kritiškai vertinti valstybių gerovės sampratą, pagrįsti darnaus vystymosi svarbą šiuolaikiniame pasaulyje.
- 6.7.12.2. Klasifikuoti ir lyginti valstybes, remiantis socialiniais, ekonominiais ir daugiamačiais valstybių pažangos vertinimo rodikliais.
- 6.7.12.3. Nurodyti ir vertinti skirtingas netolygaus valstybių ir jų vidaus regionų vystymosi priežastis.
- 6.7.12.4. Vertinti visavertiško švietimo, lyčių lygybės užtikrinimo svarbą valstybių gerovei.
- 6.7.12.5. Nagrinėti teorijas, aiškinančias skirtingą išsivystymo padėtį tarp ekonomiškai stiprių ir besivystančių šalių.
- 6.7.12.6. Vertinti vystymosi strategijas, padedančias mažinti nelygybę tarp valstybių pasauliniu ir regioniu mastu.
- 6.7.12.7. Aiškinti vystomojo bendradarbiavimo galimybes ir reikšmę.
- 6.7.12.8. Vertinti savo asmeninių veiksmų galimybes vystomojo bendradarbiavimo kontekste.

6.7.13. Globalus iššūkis: Tarptautiniai ryšiai taikai užtikrinti

- 6.7.13.1. Aiškinti taikos sąvokos aspektus, nagrinėti priemonės taikos užtikrinimo politikos vykdymui.
- 6.7.13.2. Nagrinėti galimas karų ir konfliktų priežastis (išteklių, teritorija, islamizmas ir terorizmas).
- 6.7.13.3. Nagrinėti 21 a. dažniausiai pasitaikančių karų ir konfliktų pobūdį (hibridiniai karai, kibernetiniai karai), nurodyti konfliktų sprendimo ir užkardymo būdus.
- 6.7.13.4. Nurodyti aktualių karinių konfliktų židinius, nagrinėti jų priežastis ir galimus deeskalavimo būdus.
- 6.7.13.5. Įvardyti tarptautines organizacijas, vertinti jų vaidmenį užtikrinant taiką pasaulyje.
- 6.7.13.6. Nurodyti Lietuvos narystės tarptautiniuose susivienijimuose naudą mūsų valstybei, aiškinti iššūkius, su kuriais susiduriama tarptautiniame kontekste.
- 6.7.13.7. Nagrinėti Pasaulio taikos indekso indikatorius, vertinti šalis pagal taikos užtikrinimo lygį.
- 6.7.13.8. Nurodyti tarptautinių organizacijų vaidmenį, sprendžiant pasaulinius iššūkius žmonijai.

7. Pasiekimų vertinimas

7.1. Skyrelyje pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų lygių požymiai. Jie turėtų padėti mokytojui stebėti, apibendrinti, fiksuoti individualius mokinių pasiekimus ir diferencijuoti užduotis. Pateikiami aprašyti 4 pasiekimų lygiai. Lygių požymiai – ne kiekybiniai, o kokybiniai, jais siekiama ne tik vertinti mokinių pasiekimus lygiais (vertinti balais), bet ir tikimasi, kad šie kriterijai padės mokytojams įvertinti kiekvieno mokinio gebėjimus ir planuoti, kaip juos ugdyti siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų.

7.2. Bendrųjų programų pasiekimuose nurodyta, kaip kinta to paties gebėjimo kokybė pereinant iš vieno koncentro į kitą. Kiekvienas mokytojas, atsižvelgdamas į pasirinktus ugdymo turinio aspektus, numatytus trumpalaikiame plane, kelia mokymo(si) uždavinius kurie atitinka mokinių interesus, poreikius bei jų gebėjimų lygį. Mokytojas vadovaudamasis programose numatytais pasiekimų lygių požymiais stebi ir fiksuoja individualius mokinių pasiekimus. Tinkamas vertinimas padeda skatinti mokinių motyvaciją, gebėjimą savarankiškai mokytis ir įsivertinti savo rezultatus

7.3. Mokinių pasiekimai vertinami pagal Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąją programą (2022), Socialinio ugdymo standartizuotos programos 8 klasei (2015) ir Mokinių kompetencijos vertinimo Socialinių mokslų programos projektu (2020), kuriais remdamesi mokytojai kuria individualias vertinimo metodikas, rengia užduočių vertinimo kriterijus. Vertinimo kriterijai ir būdai turi atitikti mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarką ir atspindėti pasiekimų lygį.

7.4. Būdai ir formos kuriais galima vertinti mokinių pasiekimus: kontroliniai darbai; individualūs atsiskaitymai; aplankai; projektiniai darbai; darbai atliekami poromis ir / ar grupėmis; praktiniai darbai, tiriamieji darbai.

7.5. Geografijos pasiekimų lygių požymiai. Mokinių gebėjimai vertinami 4 pasiekimų lygiais:

7.5.1. Slenkstinis lygis. Mokiniai turi esminių dalykinių gebėjimų, garantuojančių minimalų socialinį raštingumą, leidžiančių orientuotis geografijos informacijoje, laiduojančių minimalias tolimesnio mokymosi galimybes. Jie turi nuovoką apie svarbiausias geografijos dalyko atitinkamoje amžiaus grupėje sąvokas, reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarųjį priežasties - pasekmės ryšių supratimą. Tik pavieniais atvejais demonstruoja mokslinio pažinimo principų bei mokslo etikos išmanymą. Taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) jie kartais gali neatsižvelgti į erdvės ir laiko matmenis, daryti nemažai klaidų taikomojo pobūdžio užduotyse, probleminių situacijų sprendime.

7.5.2. Patenkinamas lygis. Mokinių pasiekimai iš dalies atitinka dalyko mokymo programose aprašytus pagrindinius reikalavimus. Jie geba atlikti gerai žinomus standartinius veiksmus, užduotis, paaiškinti geografijos ryšius – operuoja pačiomis svarbiausiomis geografijos dalyko atitinkamoje amžiaus grupėje sąvokomis, geba paaiškinti reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius priežasties - pasekmės ryšių supratimą, tačiau trūksta detalesnio paaiškinimo. Fragmentiškai demonstruoja mokslinio pažinimo ir mokslo etikos principų išmanymą. Kritinis ir kūrybinis mąstymas taikomas fragmentiškai, atskirose situacijose. Taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) atsižvelgia į erdvės ir laiko matmenis, turi elementarius empatinius įgūdžius. Jie daro klaidų taikomojo pobūdžio užduotyse, probleminių situacijų sprendime.

7.5.3. Pagrindinis lygis. Mokinių pasiekimai atitinka dalyko mokymo programose aprašytus pagrindinius reikalavimus. Jie geba atlikti standartinius veiksmus, užduotis, paaiškinti geografijos ryšius – gerai operuoja svarbiausiomis geografijos dalyko atitinkamoje amžiaus grupėje sąvokomis, geba paaiškinti reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius priežasties - pasekmės ryšių supratimą. Taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) atsižvelgia į erdvės ir laiko matmenis, turi elementarius empatinius įgūdžius. Taiko mokslinio pažinimo bei mokslinės etikos elementus. Demonstruoja kūrybiškumą, pateikia keletą skirtingų galimų požiūrių įvairiais klausimais; geba kritiškai vertinti pateiktą informaciją. Jie gali daryti klaidų taikomojo pobūdžio užduotyse, probleminių situacijų sprendime.

7.5.4. Aukštesnysis lygis. Mokiniai turi specifinių gebėjimų ir padidintą mokymosi motyvaciją. Geba dirbti su nestandartine medžiaga, savarankiškai ieškoti atsakymų į iškeltus klausimus. Jie puikiai operuoja svarbiausiomis geografijos dalyko atitinkamoje amžiaus grupėje sąvokomis, geba jas paaiškinti savais žodžiais, apibūdina reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius priežasties - pasekmės ryšių supratimą. Mokiniai savarankiškai randa informaciją šaltiniuose, žemėlapiuose, daro iš visumos apibendrinančias išvadas, taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) atsižvelgia į erdvės ir laiko matmenis. Laikosi kitų mokomųjų dalykų pagrindinių mokslinių principų, mokslinės etikos nuostatų. Geba kūrybiškai vertinti situacijas ir pateikia nestandartinius sprendimus. Kritiškai vertina ir interpretuoja įvairius mokslo teiginius. Jie nedaro klaidų taikomojo pobūdžio užduotyse, probleminių situacijų sprendime, turi gerus empatinius įgūdžius, geba juos taikyti savarankiškai.

7.6. Pasiekimų vertinimas viduriniame ugdyme

Ruošiama

8. Pasiekimų lygių požymiai

8.1. Pasiekimų lygių požymiai 6 klasė

8 lentelė

I pasiekimų lygis	II pasiekimų lygis	III pasiekimų lygis	IV pasiekimų lygis
A. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje			
A 1.1. Padedamas pasirenka labai dažnai pamokoje naudojamas priemonės orientavimuisi gerai pažįstamoje aplinkoje. Padedamas elementariai nurodo erdvinius ryšius tarp objektų.	A 1.2. Pasirenka dažnai pamokoje naudojamas priemonės, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Elementariai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, bando taikyti pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinės erdvės.	A 1.3. Pasirenka ir derina žinomas priemonės, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinės erdvės.	A 1.4. Pasirenka ir derina įvairias priemonės, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Puikiai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinės erdvės.
A 2.1. Padedamas orientuojasi pasaulio gamtiniame žemėlapyje ir / arba gaublyje, ne visada tiksliai vartoja kartografinį žodyną. Savais žodžiais, tačiau ne visai tiksliai apibūdina kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.	A 2.3. Orientuojasi pasaulio gamtiniame žemėlapyje ir / arba gaublyje, ne visada tiksliai vartoja kartografinį žodyną. Savais žodžiais, elementariai, apibūdina kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.	A 2.3. Orientuojasi įprastuose mastelio bei tematikos žemėlapiuose ir gaublyje, atskiria ir dažniausiai tinkamai vartoja kartografinį žodyną. Savais žodžiais nusako kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.	A 2.4. Orientuotis įvairaus mastelio bei tematikos žemėlapiuose ir gaublyje, puikiai vartoja kartografinį žodyną, nusako kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.
A 3.1. Padedamas pasaulio gamtiniame žemėlapyje ir / arba gaublyje, keliais bruožais apibūdina gerai žinomo objekto geografinę padėtį.	A 3.2. Pasaulio gamtiniame ir politiniame žemėlapiuose ir / arba gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais, keliais bruožais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, bando nustatyti geografines koordinatas.	A 3.3. Įprastuose mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustatyto geografines koordinatas.	A 3.4. Įvairaus mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais puikiai apibūdina geografinių objektų padėtį, nustatyto geografines koordinatas.
B. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas			
B 1.1. Padedant įvardina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius kelis esminius gamtinius reiškinius ir procesus. Padedant įvardina gamtos reiškinių	B 1.2. Įvardina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius kelis esminius gamtinius reiškinius ir procesus. Įvardina gamtos reiškinių poveikį	B 1.3. Įvardina ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, skatinant nurodo jų priežastis ir	B 1.4. Įvardina ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų priežastis ir padarinius.

poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui.	žmonėms ir jų gyvenimo būdui.	padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui.	Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui.
B 2.1. Padedant skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus.	B 2.2. Skiria pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus.	B 2.3. Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus.	B 2.4. Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus.
B 3.1. Padedant skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Padedant fragmentiškai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo viena ar dvi gamtos apsaugos priemonės, tačiau ne pačias geriausias.	B 3.2. Padedant skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Padedant apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo viena ar dvi gamtos apsaugos priemonės, tačiau ne pačias geriausias.	B 3.3. Skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Skatinant gerai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo viena ar dvi gamtos apsaugos priemonės.	B 3.4. Skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Puikiai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo kelias tinkamiausias gamtos apsaugos priemonės.
C. Pasaulio geografinis pažinimas			
C 1.1. Įvardija kai kuriuos Lietuvos gamtinius ir visuomeninius bruožus. Priskiria kai kuriuos pasaulio ypatingų vietovių bruožus.	C 1.2. Skiria ir kai kuriuos apibūdina Lietuvos gamtinius ir visuomeninius bruožus. Priskiria svarbiausius pasaulio ypatingų vietovių bruožus.	C 1.3. Apibūdina daugelį gamtinius ir visuomeninius Lietuvos bruožų. Vertina pasaulio ypatingų vietovių esminius gamtinius ir visuomeninius bruožus.	C 1.4. Apibūdina įvairius gamtinius ir visuomeninius Lietuvos bruožus. Vertina pasaulio ypatingų vietovių gamtinius ir visuomeninius bruožus.
C 2.1. Įvardina kelis Lietuvos gamtinės ir visuomeninės aplinkos kaitos pavyzdžius susijusių su technologijų bei globalizacijos poveikiu.	C 2.2. Įvardinti Lietuvos gamtinės ir visuomeninės aplinkos kaitą susijusių su technologijų bei globalizacijos poveikiu.	C 2.3. Sieti Lietuvos gamtinės ir visuomeninės aplinkos kaitą su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis.	C 2.4. Įvairiais kontekstais sieti bei paaiškinti Lietuvos gamtinės ir visuomeninės aplinkos kaitą su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis.
C 3.1. Lyginti Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal konkretų nurodytą gamtinį ar visuomeninį požymį, pagal tai nustatyti bent po vieną Žemės masto ir vietinio lygmens geografinės ypatybes.	C 3.2. Skirti ir lyginti Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal kelis gamtinius ar visuomeninius požymius, pagal tai nustatyti bent po vieną Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumą.	C 3.3. Skirti ir lyginti Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus gamtinius ir visuomeninius požymius, pagal tai nustatyti Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus.	C 3.4. Lyginti Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus gamtinius ir visuomeninius požymius, nustatyti tarpusavio ryšius, pagal tai identifikuoja Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus.
D. Geografinių tyrimų gebėjimai			
D 1.1. Bando skirti geografinius klausimus nuo ne geografinių.	D 1.2. Bando skirti geografinius klausimus nuo ne geografinių. Padedamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus.	D 1.3. Skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Skatinamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus.	D 1.4. Puikiai skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Savarankiškai kelia nesudėtingus geografinius klausimus.
D 2.1. Padedamas bando skirti	D 2.2. Skatinamas skiria pirminius ir	D 2.3. Skiria pirminius ir antrinius	D 2.4. Puikiai skiria pirminius ir

<p>pirminius nuo antrinių šaltinių. Renka, informaciją iš šaltinių, tačiau ne visada ją naudoja.</p> <p>Pasitardamas su mokytoju siūlo paprasto tyrimo atlikimo eigą, pasirenka tinkamas priemones ir planuoja nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ypatumus.</p>	<p>antrinius šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių.</p> <p>Pagal pateiktą pavyzdį planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus, menkai naudoja šaltinius.</p>	<p>šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių.</p> <p>Patiriamas planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus naudojantis pirminiais ir antriniais šaltiniais.</p>	<p>antrinius šaltinius. Renka ir naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių.</p> <p>Savarankiškai planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus naudojantis pirminiais ir antriniais šaltiniais.</p>
<p>D 3.1. Padedamas bando sudaryti grafikus ir / arba lenteles ir / arba diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti. Padedamas pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ir / arba kartoschemoje.</p>	<p>D 3.2. Padedamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti.</p> <p>Skatinamas pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje.</p>	<p>D 3.3. Skatinamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti.</p> <p>Pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje.</p>	<p>D 3.4. Savarankiškai sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti.</p> <p>Puikiai pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje.</p>
<p>D 4.1. Padedamas analizuoja elementarią geografinę informaciją, akivaizdžiai pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, siekiant nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius; randa dėsningumą ar sąsajų, bet negali išskirti pagrindinio dėsningumo ar sąsajos. Padedamas naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti, tačiau dėl sprendime pasitaikančių klaidų, gauti rezultatai ar daromos išvados dažniausiai yra klaidingos, nedera su konkrečiais nagrinėjtais atvejais, nepagrįstos loginiais samprotavimais.</p>	<p>D 4.2. Padedamas analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, siekiant nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius ir sąsajas, atkreipia dėmesį į keletą svarbių pagrindinio dėsningumo ar sąsajų, bet neatsižvelgia į kai kurias aspektus.</p> <p>Padedamas naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti. Taiko ugdymo turinyje apibrėžtas standartines procedūras tik sprendžiamas elementarius arba supaprastintus uždavinius įprastame kontekste.</p>	<p>D 4.3. Skatinamas analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekiant nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius.</p> <p>Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti. Gerai taiko daugumą matematinių veiksmų, nedaro esminių klaidų</p>	<p>D 4.4. Savarankiškai analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekiant nustatyti pagrindinius ir detalesnius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius.</p> <p>Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti, be žymesnių klaidų atlieka esmines procedūras.</p>
<p>D 5.1. Padedamas pristato geografinę informaciją žodžiu ir / arba raštu, pasitelkiant žemėlapius ir / arba kita grafine medžiaga.</p> <p>Padedamas palygina gautus tyrimų</p>	<p>D 5.2. Skatinimams pristato geografinę informaciją žodžiu ir / arba raštu, pasitelkiant žemėlapius ir / arba kita grafine medžiaga.</p> <p>Remiantis tyrimų rezultatais daro</p>	<p>D 5.3. Savarankiškai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkiant žemėlapius ir kita grafine medžiaga.</p> <p>Remiantis tyrimų rezultatais daro</p>	<p>D 5.4. Puikiai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkiant žemėlapius ir kita grafine medžiaga.</p> <p>Remiantis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas.</p>

rezultatus, bando daryti išvadas, tačiau trūksta joms pagrindžiančių argumentų. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą, Aptardamas atliktą tyrimą, nurodo, kas pavyko ar nepavyko, ką būtų galima daryti kitaip.	paprastas apibendrinamasis išvadas, tačiau joms trūksta pagrindžiančių argumentų. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis, kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų.	paprastas apibendrinamasis išvadas. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis, kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų.	Paaiškina, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų.
---	--	--	--

8.2. Pasiekimų lygių požymiai 7-8 klasės

9 lentelė

I pasiekimų lygis	II pasiekimų lygis	III pasiekimų lygis	IV pasiekimų lygis
A. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje			
A 1.1. Padedamas pasirenka priemones kuriomis gali orientuotis gerai žinomoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis gerai žinomu kontekstu, skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas.	A 1.2. Pasirenka priemones kuriomis gali orientuotis įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis nesudėtingu kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas.	A 1.3. Pasirenka kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis sudėtingesniu, nauju kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas.	A 1.4. Pasirenka, derina ir taiko kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis nežinomu kontekstu nustato laiko juostų / zonų santykį su pasauliniu koordinuotuoju laiku.
A 2.1. Padedamas analizuoja gerai žinomuose kartografiniuose šaltiniuose gerai žinomais simboliais išreikštą gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją. Padedamas iš dalies apibendrina šaltiniuose pateiktą informaciją.	A 2.2. Analizuoja žinomuose kartografiniuose šaltiniuose simboliais išreikštą gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją. Iš dalies apibendrina šaltiniuose pateiktą informaciją.	A 2.3. Analizuoja ir lygina įprastuose kartografiniuose šaltiniuose simboliais išreikštą gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją. Apibendrina šaltiniuose pateiktą informaciją.	A 2.4. Analizuoja ir lygina sudėtinguose kartografiniuose šaltiniuose simboliais išreikštą gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją. Išsamiai apibendrina ir susieja šaltiniuose pateiktą informaciją.
A 3.1. Nustato gamtinių bei visuomeninių objektų geografinę padėtį įprastame geografiniame kontekste.	A 3.2. Nustato ir palygina kelių gamtinių ir (ar) visuomeninių objektų geografinę padėtį bei nurodo jų geografinės padėties panašumus ir skirtumus įprastame ar nesudėtingame geografiniame kontekste.	A 3.3. Palygina ir vertina gamtinių ir (ar) visuomeninių objektų geografinę padėtį nesudėtingame ar neįprastame geografiniame kontekste.	A 3.4. Įvairaus mastelio žemėlapiuose, remiantis geografinio tinklo elementais bei skaitmenine kartografinė informacija nustato geografinių objektų padėtį, palygina įvairių objektų padėties ypatumus, nurodo elementarius kelis jų skirtumus.
B. Gamtinės ir visuomeninės geografinės sistemų pažinimas			

B 1.1. Padedant įvardina ir bendriausiais bruožais apibūdina Europoje ir/arba pasaulyje vykstančius esminius gamtinius reiškinius ir procesus, bando parodyti jų pasireiškimo teritorijas.	B 1.2. Įvardina ir bendriausiais bruožais apibūdina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gamtinius reiškinius ir procesus, bando parodyti jų pasireiškimo teritorijas, įvardina jų poveikį aplinkai.	B 1.3. Įvardina, bendriausiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai.	B 1.4. Įvardina, puikiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius įvairius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai.
B 2.1. Padedant įvardina ir bendriausiai apibūdina Europoje ir/arba pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, bando parodyti jų teritorinį pasiskirstymą. Padedant lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo esminį skirtumą ir/arba panašumą.	B 2.2. Įvardina ir bendriausiai apibūdina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir bando parodyti jų teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas, tačiau jos ne visada būna pagrįstos.	B 2.3. Įvardina, bendriausiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas.	B 2.4. Įvardina, puikiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro argumentuotas išvadas.
B 3.1. Padedant įvardina ir bendriausiai apibūdina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius. Padedant įvardina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai.	B 3.2. Įvardina ir bendriausiai apibūdina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, bando rasti jų regioninius skirtumus. Įvardina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse.	B 3.3. Įvardina, bendriausiai apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir paaiškina priežastis. Vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse, tačiau pasitaiko keletas netikslumų.	B 3.4. Įvardina, puikiai apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir paaiškina priežastis. Vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse.
C. Pasaulio geografinis pažinimas			
C 1.1. Išskiria didžiausius pasaulio geografinius regionus ir patiekti kelis jų požymius. Pagal nurodytus požymius, apibūdina Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako bent po vieną panašumą ar skirtumą.	C 1.2. Išskiria ir keliais požymiais apibūdina didžiausius pasaulio geografinius regionus. Pagal nurodytus požymius, apibūdina Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus.	C 1.3. Išskiria ir apibūdina didžiausius geografinius regionus pagal nurodytus požymius. Pagal nurodytus požymius, analizuoja Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis.	C 1.4. Išskiria ir apibūdina pasaulio geografinius regionus pagal nurodytus požymius. Analizuoti Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis.
C 2.1. Įvardija pavyzdžius, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus.	C 2.2. Paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus.	C 2.3. Lygina ir paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus.	C 2.4. Analizuoja, lygina ir paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus.

			regionus.
C 3.1. Pagal pateiktus požymius lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus. Pagal pateiktą vaizdą apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius.	C 3.2. Pagal pateiktus požymius lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, rasti po vieną panašumą ir skirtumą. Apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius.	C 3.3. Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus. Sieja vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius.	C 3.4. Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus, paaiškina priežastis. Modeliuoja vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius.
D. Geografinių tyrimų gebėjimai			
D 1.1. Padedamas bando skirti gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Padedamas planuoja tyrimą, taiko efektyviausius tyrimo būdus, ieškant atsakymo į geografinius klausimus.	D 1.2. Skatinamas atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Padedamas planuoja tyrimą, taiko efektyviausius tyrimo būdus, ieškant atsakymo į geografinius klausimus.	D 1.3. Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Skatinamas planuoja tyrimą, bet pasirenka ne efektyviausius būdus, ieškant atsakymo į geografinius klausimus.	D 1.4. Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Savarankiškai organizuoja ir planuoja tyrimą, pasirenka veiksmingus būdus, ieškant atsakymo į geografinius klausimus.
D 2.1. Padedamas palygina elementaraus turinio pirminius ir antrinius šaltinius, nurodo jų turinio panašumus ar skirtumus. Padedamas aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja gerai žinomus šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti.	D 2.2. Palygina elementaraus turinio pirminius, antrinius ir tretinius šaltinius, nurodo jų turinio panašumus ir skirtumus. Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įprastus šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti.	D 2.3. Paaiškina nesudėtingo turinio pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas. Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti.	D 2.4. Paaiškina naujo konteksto pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas, pateikti jų pavyzdžių. Aprašo vieną / du pasirinktus naujo konteksto informacijos šaltinius, nurodo jų paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti.
D 3.1. Pagal surinktą geografinę informaciją, padedamas sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Integruoja įprastus informacijos pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti.	D 3.2. Pagal surinktą geografinę informaciją, skatinamas sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įprastus informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti.	D 3.3. Pagal surinktą geografinę informaciją, sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti.	D 3.4. Pagal surinktą geografinę informaciją, sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Įvertina jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus bei formas geografinei informacijai pavaizduoti.

<p>D 4.1. Padedamas lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įprastų šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų. Analizuoja informaciją pateiktą įprastų žemėlapių, palydovinių vaizdų ir / arba GIS technologijų pagalba, adaro kai kurias išvadas. Naudoja statistinius metodus geografinę informacijai analizuoti.</p>	<p>D 3.2. Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įprastų šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų. Analizuoja informaciją pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, padaro kai kurias išvadas. Naudoja statistinius metodus geografinę informacijai analizuoti ir pakomentuoti.</p>	<p>D 3.3. Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, padaro išvadas apie konkrečius faktus ar įvykius; pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinę informacijai analizuoti ir pakomentuoti.</p>	<p>D 3.4. Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinę informacijai analizuoti ir pakomentuoti.</p>
<p>D 4.1. Padedant praengia ir pristatyto geografinę informaciją, atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais padedant daro išvadas.</p>	<p>D 4.2. Parengia ir įvairiais būdais skatinimas pristatyto geografinę informaciją, atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais padedant daro išvadas. Remiantis žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais, padedant daro išvadas.</p>	<p>D 4.3. Parengia ir įvairiais būdais skatinimas pristatyto geografinę informaciją, atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti. Remiantis žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro išvadas.</p>	<p>D 4.4. Parengia ir įvairiais būdais savarankiškai pristatyto geografinę informaciją atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti. Remiantis žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro duomenimis grįstas išvadas.</p>

8.3. Pasiekimų lygių požymiai 9-10 klasės

10 lentelė

I pasiekimų lygis	II pasiekimų lygis	III pasiekimų lygis	IV pasiekimų lygis
A. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje			
<p>A 1.1. Padedamas naudoja GIS ir / arba GPS technologijas, kartografinius šaltinius orientavimuisi gerai žinomoje aplinkoje ir vietovėje. Padedamas įvardina geografinius faktus ir objektus į gerai žinomas erdvines sistemas.</p>	<p>A 1.2. Padedamas naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į žinomas erdvines sistemas ir bando nustatyti tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius.</p>	<p>A 1.3. Naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įprastas erdvines sistemas ir nustatyti tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius.</p>	<p>A 1.4. Tikslingai naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įvairias erdvines sistemas ir puikiai nustatyto tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius.</p>

A 2.1. Padedamas analizuoja ir vertina gerai žinomuose kartografiniuose kūriniuose informaciją, naudoja GIS technologijas. Bando kurti topografinius eskizus ir paprastus žemėlapius.	A 2.2. Analizuoja ir vertina žinomuose kartografiniuose kūriniuose informaciją, naudoja GIS technologijas, kartografinius simbolius kuriant topografinius eskizus ir paprastus žemėlapius.	A 2.3. Analizuoja ir kritiškai vertina įprastuose kartografinių kūrinių informacijos patikimumą, tikslingai naudoja GIS technologijas, kartografinius simbolius kuriant topografinius eskizus ir paprastus žemėlapius.	A 2.4. Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina kartografinių kūrinių informacijos patikimumą, tikslingai ir kūrybiškai naudoja GIS technologijas, kartografinius simbolius kuriant topografinius eskizus ir paprastus žemėlapius.
A 3.1. Geografinės padėties nustatymui pasirenka gerai žinomus geografinės informacijos šaltinius, bando naudoti GIS technologijas bei pateikia teiginius apie objektų geografinę padėtį.	A 3.2. Geografinės padėties nustatymui pasirenka žinomus geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoja GIS technologijas bei nustatyto objektų gamtinę geografinę padėtį, tačiau negali labiau detalizuoti.	A 3.3. Geografinės padėties nustatymui pasirenka įprastus geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoja GIS technologijas bei nustatyto objektų gamtinę, ir ekonominę geografinę padėtį, analizuoti jos ypatumus.	A 3.4. Geografinės padėties nustatymui kūrybiškai pasirenka įvairius geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudojami GIS technologijas bei nustatyto objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina jos ypatumus.
B. Gamtinės ir visuomeninės geografinės sistemų pažinimas			
B 1.1. Padedamas analizuoja ir lyginta pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius kelis esminius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba išskirti jų viena ar du esminius bruožus.	B 1.2. Skatinimas analizuoja ir lyginta pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius kelis esminius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba juos apibūdinti bei paaiškinti.	B 1.3. Analizuoja, lyginta ir vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius esminius/svarbiausius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas.	B 1.4. Analizuoja, lyginta ir kritiškai vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius įvairius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas.
B 2.1. Padedamas analizuoja ir lyginta Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos kelis esminius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei geba išskirti jų viena ar du esminius bruožus.	B 2.2. Skatinimas analizuoja ir lyginta Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos kelis esminius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba juos apibūdinti bei paaiškinti.	B 2.3. Analizuoja, lyginta ir vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos esminius/svarbiausius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas.	B 2.4. Analizuoja, lyginta ir kritiškai vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos įvairius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas.
B 3.1. Padedamas analizuoja ir lyginta gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei geba išskirti jų viena ar du esminius bruožus. Fragmentiškai gali	B 3.2. Skatinimas analizuoja ir lyginta gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai, geba juos įvardyti bei paaiškinti. Geba nurodyti žmogaus ir	B 3.3. Analizuoja, lyginta ir vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro išvadas. Geba paaiškinti žmogaus ir gamtos	B 3.4. Analizuoja, lyginta ir kritiškai vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro argumentuotas išvadas. Geba paaiškinti

nurodyti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką.	gamtos tarpusavio sąveiką ir ją iliustruoti konkrečiais pavyzdžiais.	tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai.	žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai.
C. Pasaulio geografinis pažinimas			
C 1.1. Įvardina pasaulio šalis ir regionus pagal nurodytus panašumus ir skirtumus. Priskiria Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą konkrečiai įvardintose erdvėse.	C 1.2. Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal kelis įvardintus panašumus ir skirtumus. Apibūdina Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą konkrečiai įvardintose erdvėse.	C 1.3. Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus. Analizuoja Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą konkrečiai įvardintose erdvėse.	C 1.4. Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus, pateikti išvadas. Analizuoja Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą įvairaus masto erdvėse.
C 2.1. Nurodo priežastis priskirti besikeičiantiems regionams, vietovėms siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu.	C 2.2. Įvardina priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu.	C 2.3. Identifikuoja ir apibūdina daugelį priežasčių, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu.	C 2.4. Identifikuoja ir vertina priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu.
C 3.1. Įvardina ir nurodyto erdvinio lygmens gamtinius ir visuomeninius regionus, suskirsto pateiktas regionuose kylančias problemas su pasiūlytais sprendimo būdais. Remiantis konkrečia informacija, nusako regionų kaitą ir reikšmingumą žmonėms.	C 3.2. Lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius ir visuomeninius regionus, sieja regionuose kylančias problemas su pasiūlytais sprendimo būdais. Remiantis įvairia informacija, nusako regionų kaitą ir reikšmingumą žmonėms.	C 3.3. Analizuoja ir lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, sieti juose kylančias problemas su regionais ir teikti jų sprendimo būdus. Remiantis įvairia informacija, vertina regionų kaitą ir reikšmingumą žmonėms.	C 3.4. Analizuoja, lygina ir vertina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, identifikuoti juose kylančias problemas ir teikia jų sprendimo būdus. Remiantis įvairia informacija, modeliuoja regionų kaitą ir reikšmingumą žmonėms.
D. Geografinių tyrimų gebėjimai			
D 1.1. Pasitardamas su mokytoju planuoja tyrimą nukreiptą į žinomos problemos, temos išsprendimą. Išnagrinėja tik atskiras tiriamos problemos ar temos detales ir paaiškina ne pačius svarbiausius neaiškumus bei prieštaravimus.	D 1.2. Pagal pateiktą pavyzdį planuoja tyrimą, nukreiptą į konkrečios problemos, temos išsprendimą. Dalinai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą ar temą, bando kelti probleminius klausimus arba hipotezes, neaiškiai dėsto atsakymą.	D 1.3. Patariamasi planuoja tyrimą, nukreiptą į konkrečios problemos, temos išsprendimą. Kruopščiai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą ar temą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą išskaidantį neaiškumus ir prieštaravimus.	D 1.4. Planuoja tyrimą, nukreiptą į naujos problemos, temos išsprendimą. Kruopščiai ir išsamiai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą ar temą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą išskaidantį neaiškumus ir prieštaravimus.
D 2.1. Padedamas nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) bei paskirtį, remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija, o kai kuriais atvejais – iš gerai žinomo geografinio konteksto.	D 2.2. Nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) bando nurodyti šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Padedamas nusako gaunamos informacijos tikslumą	D 2.3. Nustato tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) keliais bruožais nurodo šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusako gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą	D 2.4. Puikiai įvertina pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių vaidmenį bei reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Puikiai nusako gaunamos informacijos

	atliekamame tyrime.	atliekamame tyrime.	tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime.
D 3.1. Padedamas palygina žinomos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Bando taikyti GIS geografinės informacijos analizavimui.	D 3.2. Palygina įprastos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Padedamas naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkant / parengiant / susisteminant geografinę informaciją analizavimui.	D 3.3. Palygina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkant / parengiant / susisteminant geografinę informaciją analizavimui.	D 3.4. Palygina ir puikiai įvertina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Puikiai naudoja GIS ir kitas vaizdines technologijas tvarkant ir paruošiant / parengiant / susisteminant geografinę informaciją analizavimui.
D 4.1. Padedamas bando taikyti kiekybinius ir / arba kokybinius metodus geografinėi informacijai paaiškinti. Bando analizuoti geografinę informaciją iš gerai žinomų informacijos šaltinių, tačiau trūksta žinių atlikti užduotį.	D 4.2. Naudoja kiekybinius ir / arba kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografinėi informacijai paaiškinti. Taiko analizę apibendrinant geografinę informaciją iš gerai žinomų informacijos šaltinių. Padedamas taiko geografinius modelius geografinėi informacijai analizuoti.	D 4.3. Naudoja kiekybinius ir kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografinėi informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą apibendrinant geografinę informaciją iš įprastų informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, geografinėi informacijai analizuoti.	D 4.4. Naudoja tinkamus kiekybinius ir kokybinius metodus geografinėi informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą, vertinimą, apibendrinant geografinę informaciją iš įvairių informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, teorijas geografinėi informacijai analizuoti, ir interpretuoti.
D 5.1. Nurodo tik atskiras tiriamo klausimo detales ir paaiškina ne pačius svarbiausius neaiškumus. Padedamas pademonstruoja gerai žinomus išvadų apibendrinimo ir pristatymo būdus. Padedamas bando kūrybiškai taikyti geografijos žinias ir gebėjimus apibendrinant gauto tyrimo rezultatus.	D 5.2. Dalinai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą klausimą. Pademonstruoja žinomų išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Pademonstruoja kūrybiškumą pristatant tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, bando numatyti naujus tyrimo klausimus.	D 5.3. Įvertina kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, tačiau nepilnai nurodo jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įprastus išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Konsultuodamasis kūrybiškai pristato tyrimo rezultatus, įvardina asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, numatyto naujus tyrimo klausimus.	D 5.3. Puikiai įvertina ir pakomentuoja, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, vertinti jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įvairius išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Puikiai pademonstruoja kūrybiškumą ir asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, numatyto naujus tyrimo klausimus, hipotezes.

8.4. Pasiekimų lygių požymiai 11-12 klasės

Ruošiama